

C. PLINII SEC. EPISTOLAR.

tunc nullus esset ciuis, qui libera posset verba animi proferre. Excepta) notata, mandata publicis scriptis.

Diuus Nerua) Cum hæc Secundus scriberet, Nerua iam cælo donatus fuerat: sed cum in Senatu acta sunt, nondum erat Imperator, nam tuuc Domitianus viuebat. quare cum diuum nominat, respicit ad Traiani tempora. Nam priuatus) ab officio Senatorio & publica cura remotus excusatione ætatis, de qua in præcedentibus. Refert enim Philostratus septimo, Domitianum iussisse Neruam secedere Tarentum: vbi cum intellexisset Secundi vocem fortissimam

in Senatu, scripsit ad eum literas grauissimas, quibus congratulabatur temporibus suis adhuc inueniri, quod libere loquerentur. Simile antiquis) tam laudabile & constans qualia tradunt antiquorum dicta, de quibus lege Valerium.

Egredi veritatem. Hæc prima historiarum lex ne quid falsi dicat: deinde ne quid veri taceat, ne qua suspitio gratiæ sit in scribendo.

& statim excepta, & postea multo sermone celebrata est. Diuus quidem Nerua. nam priuatus quoque attendebat his quæ recte in publico fierent: missis ad me grauissimis literis, non mihi solum, verum etiam seculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc utcumque se habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quanquam non exigo, ut excedas actæ rei modum. Nā nec historia debet egredi veritatem: & honeste factis veritas sufficit. Vale.

ARGV.

Iter) Secesserat in Tuscos, sed in itinere libertinorum aliqui valitudinem contraxerant, præsertim Encolpus lector, Secundi delitiæ. Scribit tamen de illo bene sperare. Encolpus) libertus quasi in sinu tenendus & amplectendus. nam *ἐν* in *κόλπος* sinus. nomē amato puero cōueniēs. vñ Mart. bis meminit Encolpū dilectū ab Aulo Pudēte. Lampridius refert Encolpū qui vitas Imperatorū scripsit, sub Alex. Seuerō claruisse, & illo familiariter vsum. Seria nostra) quo utimur in rebus serijs & grauib⁹. Exasperatis faucibus puluere) puluere fauces exasperari & ledi, inde tussim oriri, ac sanguinē reijci testat Celsus. vide li. v. sup. ea a nobis enarrata.

Omnis gratia) est illi apud me, quod est mihi gratus. i. studiorū causa. Sic leget) tam bene recitabit.

Quæ) lectorē. Sic) tāta attentio ne. Letiora) iucundiora, prospecta valetudinē. Fuit in secūda lectiōne, sed dulciora promittūt medicis. Ad hoc) pterea. Salubritas celi) in descriptiōe villæ in Tuscis salubritatem regionis laudauit, quod ibi esset aer purior & liquidior.

ARGV.

Alij) Vendiderat emptoribus vindemias, cum maxima spes in vitibus apparet, sed cæli intemperies graciles fruct⁹ præstitit: liberalitate tamē sua Secundus negociatoribus subuenit remittendo aliquibus octauam partem, quibusdam decimā: quod non sine gloria Calvisio exponit. Ego) proficiscor. Ut) reuertar. Vindemias) vitium fructus, ius demendi vuas a meis vineis. Precium) quod tunc erat a me propositum, non graue. Et quod videbatur fore) si vindemia peruenisset illæsa ad maturitatem sperabant se illam vendituros longe maiori precio. Fefellit) nā cū sperarent vberimas colligere, falsi sunt. Expeditum) facile promptū. Aequaliter remittere) æquā summā cōdonare & detrahere. Foris) in rebus publicis. Domi) in rebus domesticis & pri

C. PLINII CÆCILI CILII SECUNDI EPISTOLAR. LIBER OCTAVVS.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S.

Ter commode explicui, excepto quod quidam ex meis, aduersam valetudinem feruescentibus æstibus contraxerunt. Encolpius quidem lector ille, seria nostra, ille delitiæ, exasperatis faucibus puluere sanguinē reiecit. Quod triste hoc ipsi, quod acerbum mihi: si is, cui omnis ex studiis gratia, inhabilis studiis fuerit, quis deinde libellos meos sic leget? sic amabit? quem aures meæ sic sequentur? Sed dii letiora promittunt. stetit sanguis, resedit dolor, præterea continens ipse. Nos solliciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas cæli, secessus quies, tantum salutis, quantum oculi pollicentur. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

Alij in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores reuertantur, Ego ut pauperior. Vendideram vindemias certatim negociatoribus elementibus: inuitabat precium, & quod tunc, & quod fore videbatur, spes fefellit. Erat expeditum omnibus remittere æqualiter, sed non satis æquum. Mihi autem egregiū in primis videtur, ut foris, ita domi:

Non enim sperabant se illam vendituros longe maiori precio. Fefellit) nā cū sperarent vberimas colligere, falsi sunt. Expeditum) facile promptū. Aequaliter remittere) æquā summā cōdonare & detrahere. Foris) in rebus publicis. Domi) in rebus domesticis & pri

uatis. Si paria peccata sunt, secundum opinionem Perse, & Zenonis Stoicorum, qui paria peccata existimant. Dicunt enim si verum vero maius non est, nec falsum falso maius erit, ita nec fraus fraude, nec peccato peccatum: ut qui centum stadiis abest Mediolano, & qui vno æque Mediolani non est: ita qui minus peccat, & qui amplius æque in recto opere non sunt. Hinc M. Tullius pro Murena, Dicunt stoici omnia peccata esse paria, omne delictum scelus esse nepharium, nec minus delinquere eum qui gallum gallinaceum cum opus non fuerit, quàm qui patrem suffocauerit. Hæc rem latius idem tractat tertio Paradoxo, multis obnitens ar-

gumentis peccata esse paria. Heraclides autem Tarsensis, & Athenodorus imparia esse peccata dixere. Quod etiam idem Cicerone lib. quarto de Finibus multis prosequitur: seque excusatur contra dixerit in oratione pro Murena. Ne quis mihi non donatus abiret) Virgilij carmen ex libro quinto. Nemo ex hoc numero mihi non donatus abiret. Concessi) remisi. Summas) nummorum. Emptionibus) emendo plurimas vineas.

Separatim) speciatim, seorsum ab his qui minoris emerant.

Magis iuuerant) quia maioribus summis mecum conueuerant. Publicam) omnibus eque concessam. Decumauimus) decimam detraximus. Vocabulum frequens apud historicos, cum volunt ostendere decimum quæq; ab Imperatoribus interfectum: quorum aliqui ut erant mitiores vicesimabant, quidam etiam centesimabant. Author Iulius Capitolinus. Quidam tamen non legunt decumauimus eius summam, quæ decem milia excefferat, sed addidi decimam eius summam, quæ decem milia excefferat. Expresserim) factum meum demonstrauerim. Calculos) supputationem rationem pecuniæ: lapillis enim computabant, quod nunc aliqui obseruant. Et

Calculus.
Calculator.

ut in magnis, ita in paruis: ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, nequis mihi non donatus abiret: partem octauam precii, quo quis emerat, concessi: deinde iis, qui amplissimas summas emptionibus occupauerant, separatim consului. Nam & me magis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, quam decem millibus emerant, ad illam communem, & quasi publicam octauam addidi, decimam eius summæ, quæ decem millia excefferat. Vereor, ne parum expresserim, apertius calculos ostendam, si qui forte quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium octauam, & quinque millium decimam tulerunt. Paterea cum reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse: nequaquam iustum arbitrabar, quos non æquasset fides solutionis, hos benignitate remissionis æquari. Rursus ergo iis, qui soluerant, eius quod soluerant decimam remisi. Per hoc enim aptissime, & in præteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, & in futurum omnes: cum ad emendum, tum etiam ad soluendum adlici videbantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit. Sed fuit tanti. Nam regione tota, & nouitas remissionis, & forma laudatur: ex ipsis etiam, quos non vna (ut dicitur) pertica, sed distincte, gradatimque tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abiit, expertus non esse apud me, ὅτι τιμὴ ἡμῶν κακός, ἡ δὲ καὶ ἐὸν λόγος. Vale.

ideo. ff. quarto Paulus calculi rationem. & Valerius, Si ad calculos reuocetur. ac Iuuenalis Satyra nona, Ponatur calculus. & Columella libro primo, Composito calculo perfecti operis rationem computant, dixerunt. Hinc calculatores rationarios dicimus, testatur Modestinus de excusationibus tutelarum. Si qui forte) qui vindemias emerant quindecim milibus: remisi illis octauam quindecim milium: deinde remisi decimam, quinque milium, qui numerus excedebat decem milia. Aliquantum) maius. Aliquid) minus. Reposuisse) soluisse, delesse. Non æquasset) qui non fuissent æquales in solutione debiti: tractare eos equa liter in remissione, iustum non putaui. Gratia referri) videbatur a me, dum remitterem decimam eius debiti, quod persoluerant. Emendum) propter remissionem octauæ & decimæ. Ad soluendum) detracta alia decima a soluto. Magno stetit) constitit mihi caro, siue id fecerim ratione, siue bonitate. Sed fuit tanti) sed famam & gloriam mihi comparaui, hoc enim retuli ex liberalitate nostra. Ex ipsis) ordo & sensus est. Quanto quis melior & probior ex ipsis, quos non vna pertica, ut est in proverbio, tractaui: sed tractaui distincte & gradatim: tanto abiit obligatior mihi, cum sit expertus se non esse obligatum mihi ex remissione debiti. Distincte gradatimque magis placet quàm destinate: quoniam illos per gradus debiti separatim donauerat. Non vna pertica) non pari mensura, sed quemque secundum suam summam, & soluendi alacritatem. Pertica) ergo mensura: ita enim cesserat in proverbium vna pertica, pro eadem portione, & conditione. Pertica a portando, dicta quasi portica. Omnes autem mensuræ, ut palmus pes passus, & reliqua in corpore sunt, sola pertica portatur: habet enim passus duos, id est decem pedes: unde etiam a quibusdam decempeda vocatur: nam in diuisionibus agri pro maiori parte per perticas dimetiebantur. Quod testatur quidam de mensuris agrorum, ex diuersis authoribus compendia fecit. Et Lucianus ad idem plerumque dicit, eodem cubito, & eodem digito. Obligator) mihi magis gratus & deuinctus mihi amore. Expertus) recognoscens. Non esse apud me) illud carmen non curasse, ἐν δὲ ἡ τιμὴ ἡμῶν κακός, ἡ δὲ καὶ ἐὸν λόγος. verba sunt ex libro nono Iliados. Achillis ad Ulyssem, quæ sic ad nos transferri possunt. In eodem autem precio, & malus atque bonus.

Argumētū.

Librum)latatur Sparso placuisse librum suum, contra quem monet fauere orationi iam publicatæ: sed iterum emendandę resumpre. Cuiusdam) viri. Neutrum) nec te nec illum. Vtrumque) cum sitis doctissimi. Blandior mihi) mihi placeo, mea amo: idcirco facile credo placere tibi. Proxima) nouissima mea scripta. Alium foueo) excudo alium librum. Contra istum librum) diuersę materię ab isto quem tibi misi, & in publicum dedi: nam alter grauiā, alter iocosa continebat. Est alia lectio, & ideo iam nūc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi. vt sit sensus, ideo ad æmulationem istius libri faueo orationi absolutissimę quam nuper publicauī, & q̄primum ad te mittam, vt te iudicem faciam. Erexī) intendi excitauī. Destituat) frustretur protrahat. oratio eadem quam emiserat, sed iterum emendare volebat. In manus) vt eam recognoscam. Placituram) bonam.

C. PLIN. SPARSO SVO S.

Mibrum quem nouissime tibi misi, ex omnibus meis, vel maxime placere significas. Est eadem opinio cuiusdam eruditissimi, quo magis adducor, vt neutrum falli putem, quia non est credibile vtrumque falli, & quia tantum blandior mihi. Volo enim proxima quęque absolutissima videri, & ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicū dedi: communicaturus tecum, vt primum diligentem tabellarium inuenero. Erexī expectationem tuam, quam vereor, ne destituat oratio in manus sumpta. Interim tamen tanq̄ placituram (& fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

Primę facis, quod bellum Dacicū scribere paras. Nā quę tā recēs, tā copiosa, tā laeta, quę deniq; tā poetica, & q̄q̄ in verissimis rebus, tā fabulosa materia: dices immissa terris noua flumina, nouos pōteis fluminibus iniectos, infessa castris montiū

Argumētū.

Oprime) Caninium incipiat paratum ad scribendum bella, quę Traianus confecit contra Dacos: latēter indicans modum, quē in scribendo seruare deberet: vnum imprimis petit, vt rudia & impolita carmina ad se mittat, quod iudicabit amoris singulare testimonium. Bellum Dacicum) quod Romani contra Dacos gessere, sub Domitiano inchoatum, & a Traiano confectum. Decibalus enim Dacorum rex Acer in re militari ac rebus gerendis: oportune hostem inuadens: tempora se recipiendi discernēs, insidiarum artifex, & pugnæ magister: recte victoria vti, & cladem ferre sciens: quis a Romanis hostis iudicatus multo tempore legionibus restitit. Aduersus eum Iulianus Domitiani legatus hoc stratagemate vsus, vt militum & centurionum nomina hastis inscriberet, ex hoc cogniturus qui hostē percussisset: quare iuxta Tapas multos occidioni dedit, inter cadauera Vezenas Decibali regis legatus: postq̄ viuus statim fugere nequiuīt, tanq̄ mortuus iacens sequenti nocte aufugit. Tum veritus Decibalus ne Romani ex recēti victoria, regnū quoq; suum inuaderēt: arbores concidit, arma instruxit, vt procul armatorū faciem redderent: quibus deteriti Romani recesserunt victi, vt Dion in Traiano tradit. Tranquil. & eū secutus Eutropius scripsere Domitianū Bellico Dacico, passum multas calamitates in eos, sumptis duabus expeditionibus: prima Oppio Sabino oppressio, tæsti Appius Sabinus apud Eutropiū legatur. secunda Cor. Fusco Præfecto cohortium Prætorianarum: cui belli summam cōmiserat, quā rem Orosius aliter cōplexus, inquit, Domitianus bellum aduersum Dacos per legatos gessit, pari Reip. perniciē: cum & in vrbe ipse Senatū populumq; laniare, & foris exercitiū assidua hostes cæde conficerent: nā quanta fuerint Diurpanei regis cum Fusco duce prælia: quantęq; Romanorū clades longum esset enumerare. Domitianus tamen prauissima elatus iactantia, sub nomine superatorum hostium, de extinctis legionibus triūphauit: cēdem Cor. Fusci Mart. & Iuuenalis tradidere. Dacos postea Traianus superauit, qd Iuuenalis per transitū Saryra. ij. retigit: ibi vulneribus crudis populus modo victor. Recens materia) nuper confectum bellum a Traiano. Copiosa) multitudine rerū gestarum. Poetica) magnifica. Fabulosa) miranda & fabulis proxima. Huius expeditionis præter alios meminere Eusebius in Chronicis, & Claudianus in laudibus Honorij: quorū posterior inquit, Nec tali publica nota Consensu tradunt atavi caluisse per orbem, Dacica bellipotens cum fregerit Vlpus arma: Atque indignātes in iura redegerit arctos, Cum cinxere faces Hypanin: miratq; leges Romanū stupuit mœotica terra tribu

Dacicū bellum.

Iuuenalis locus.

nal. Iulius etiā Frontinus in præfatione ad Celsum, de mensurarū ratione huius expeditionis meminit. Postq̄, inquit Max. Imperator victoriam Dacicā proxime referauit: statim ad Septentrionalem plagam transire permisit. Immissa, commissa, per pontes. Nam noui & mirandi operis Pontem struxit super Danubium: cum cum non posset propter cœnum diuertere. Vel immissa) in nouum alueum traducta. Sargetiam enim flumen, iuxta Decibali regiam, per alia deduxit q̄ mortuo rege compererat sub illo thesauros conditos: quis per quosdam captiuos flumen Decibalus diuertisset: & solum eius effodisset, ac ibi maximam auri & argenti copiam cæterarūq; rerū preciosarum, quę corrumpi ab aqua non poterant congestisset, ac lapidibus antrum conclusisset: deinde fluentem superinduxisset. At Bicilis quidam regis amicus facti conscius a Romanis caprus rem detexit. Pontes) Danubiū ponte mirabili vinxit: de cuius substructione lege plura apud Dionem. Montium abrupta) ardua præcipitia, rupinas. Dion postq̄ ipsa prærupta, & montium cacumina conscen-

tionis sub testibus fides. Hec Petronius Arbiter. Quare a plerisque Lucanus versificator, & non poeta existimatur. Illud, iam nunc paciscor prima, iam tecum cōuenio, ut mihi principium operis mittas. & partes deinceps quas perficies. Rudia) impolita. in alia lectione fuit & rudia, & adhuc similia nascentibus. Perinde) tam, in libello de Germanis Tacitus, Aliæque gentes haud perinde memorat. Carptim) particulatim diuulsa.

Contexta) coniuncta, continuata. Effecta) elaborata, emendata. Scio) ita esse. Cœpta) non perfecta. Spectabuntur) considerabuntur. Membra) partes, Limam) emendationem. Scrinio) quædam exemplaria habent sinu. Hoc pignus) hoc testimoniū. Cautiusq;) emiseris. Incautius) confidentius.

Argumētū. **G**raue) Dolet apud Geminium Macrinum angere obitu uxoris: quā omni laude dignissimā prædicat. nam uxore viuā amare voluptas est, defunctā religio. Noster) amicus ex eadē regione. nā fuit Brixienfis. Singularis) solius, cui similis nō inueniebatur. Olim) prius temporibus & melioribus annis. Iurgio) conuicio, ut tria sunt tempora: ita ordo rerū tribus momentis confertus est. Habent enim oīa exordium, incrementum, summā. ut iurgium deinde cades: demū strages. quē ordinē. Iuuenalis Satyra. xv. ad vnguē seruauit, ubi inquit, Sed iurgia prima sonare. Incipiūt animis ardentibus, hæc tuba rixę: Dein clamore pari cōcurritur, & quæ sequitur. Marcellus inter iurgium & litē hoc differre putat, quod iurgium leuior res est. Siquidē inter beniuolos aut propinquos dissensio, vel cōtentio iurgium dicitur, inter inimicos dissensio lis appellatur: hæc tamen p̄ cōmodo scriptorū cōfunduntur. Festus iurgationē iuris actionē interpretat.

Iurgium. Ex diuersis etatibus) ex pueritia simplicitatē, ex iuuetate comitatē, ex virilitate & senectute grauitatē & prudentiā. Hoc) propter virtutes illius. Exacerbatur) incrudescit, molestat, perturbatur. Nam fruendi voluptatibus) dū fruimur diu voluptatibus: tātō magis dolor crescit cū priuamur. Quanto em̄ maius fuit gaudiū: tātō maior sequitur tristitia. Fruendis voluptatibus in aliquibus legitur exemplaribus, dū eis scilicet fruimur. Suspensus) anxius. Homine) Minutio Macrino viro Prætorio. Auocamēta) solamina, animū a mœrore auocantia. alibi etiā pro illecebris. Cicatricē) signū vulneris, memoriā mali. nā recēti dolore homo est medelæ impatiēs: vñ Papinius in syluis dixit, Abruptis etiā nunc flebile venis. Vulneris hiat, magnęq; patet via lubrica plagę. Et dies lōga) Seruii Sulpitij trita sententia dolorē tempore minui, & Diodori pariter in. v. & Plutarchi in consolatoria ad Apollonium, sed ante hos Euripides dixerat, χρόνος μάλα ξηρός, tempus molliet, scilicet dolorē. Inducit) cōtegit, curat, delet. quo verbo videntur Iurisconsulti, ut. ff. de his quę in testamēto delent & inducuntur. & Tranquil. In Cæsare Dictatore inducto priore decreto. i. abolito. Valerius, Obducta, inquit, cicatricibus vulnera. Plin. lib. xi. mox obducitur tenui membrana: quare sunt qui apud Cæciliū legunt obducit, non inducit.

Iurgatio. Auocamenta. **C**ognouisse) Pallatē Claudij libertū a Senatu Prætorio ornamenti donatū libro. vij. Montano scripserat: nūc perlecto de eo Senatusconsulto adeo honorifico, ut illud iam prædictum Pallantis epitaphiū videretur humile: contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, Senatusconsultum per capita narrās, & reprehendēs. Monumentū) via Tyburtina, intra primū lapidē.

Argumētū. Pallas. **C**ognouisse iā ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monumentū Pallantis sub hac inscriptione: huic Senatus ob fidē, pietatēq; erga patronos ornamenta prætorii decreuit, & sestertij cēties quinquagies, cuius honore cōtētus fuit. Postea mihi visū est preciū curę, ipsū S. C. querere. Inueni tā copiosum & effusum, ut ille superbissimus titulus modicus, atq; etiā demissa

quæq; ut absolueris, mitte, immo etiam ante quam absoluas, sic, ut erunt recentia & rudia, & adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere, ut effecta, Scio. Itaque & a me est imabuntur, ut cœpta: spectabuntur ut membra, extremamq; limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoque norim, quę nosse neminem velles. In summa, potero fortasse scripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiusq;: sed ipsum te magis amabo, magisque laudabo, quāto celerius, & incautius miseris. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

Graue vulnus Macrinus noster accepit, amisit uxorem singularis exempli, etiā si olim fuisset. Vixit cū hac triginta nouem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reuerentiā marito suo præstitit, cū ipsa summā mereretur: quorū, quantasq; virtutes ex diuersis etatibus sumptas collegit, & miscuit. Habet quidem Macrinus grande solatium, quod tātum bonum tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbatur, quod amisit. Nam fruendi voluptatibus crescit carenti dolor. Ero ergo suspensus pro homine amicissimo, dum admittere auocamenta, & cicatricē pati possit: quā nihil æque, ac necessitas ipsa, & dies longa, & satietas doloris inducit. Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S.

Cognouisse iā ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monumentū Pallantis sub hac inscriptione: huic Senatus ob fidē, pietatēq; erga patronos ornamenta prætorii decreuit, & sestertij cēties quinquagies, cuius honore cōtētus fuit. Postea mihi visū est preciū curę, ipsū S. C. querere. Inueni tā copiosum & effusum, ut ille superbissimus titulus modicus, atq; etiā demissa

Patronos) Claudium, Agrippinam, Neronem. Ornamenta Prætoris) insignia quibus utebantur Prætores, & imprimis aureorum annulorum vsum. Honore) Prætoriorum ornamentorum spectis festiis. Ope) precium) utile, non improbo precium curę, scilicet aliquam me ex hac cura vtilitatem capturū. Ille superbiſſimus titulus) illa sepulcri inſcriptio nimium arrogans. Si Pallantem reſpicias, ſi vero Senatusconſultū mo-deſta & humilis. Conferant) ſi compararentur Senatusconſulta Mariorum, Syllarum, Pompeiorum, vince-rentur honore & laude. Non dico illi veteres) pro quibus quis magnificis, tamen Senatusconſulta decerne-

ſus videretur. Conferant ſe, non dico illi veteres Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi Marii, Syllæ, Pompeii, nolo progredi logius: infra Pallantis laudes iacebunt. Urbanos, qui illa cenſuerunt, putem: an miſeros! dicerem Urbanos: ſi Senatum deceret vrbaniſas, Miſeros ergo! ſed nemo tam miſer eſt, vt ad illa cogatur. Ambitiō ergo, & procedendi libido! Sed quis adeo demens, vt aut per ſuum aut per publicum dedecus procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic eſſet vſus potentiſſimæ dignitatis, vt primus in Senatu laudare Pallantem poſſet! Omitto, quod Pallanti ſeruo prætoris ornamenta offeruntur, quippe offeruntur a ſeruis. Mitto quod cenſent, non exhortandum modo, verum etiam compellendum ad vſum aureorum annulorum. Erat enim contra maiestatem Senatus, ſi ferreis Prætorius vteretur. Leuia hæc, & tranſeunda. Illa memoranda, quod nomine Pallantis Senatus, nec expiata poſtea curia eſt. Pallantis nomine Senatus gratias agit Cæſari, quod & ipſe cū

bantur, intra honeſtatem. Veteres Africani) auus & Nepos, ille de victo Annibale: hic de leſa Carthagine cognomen Africani meruere: Veteres, iquit, reſpectu Syllæ, & Marij, ac Cæſarum. Achaici) vt L. Mumi⁹, cui Achaia a deuictis Achæis cognomentum inditum eſt in quo bello ſe abſtinentiſſimum præſtitit: nec quicquid ex ijs opibus ornamentisve, quæ prædies Corinthus habuit in domū eius peruenit. Fuit etiam belli Achaici particeps. Q. Cæcilius Metellus victus Achæis, apud Thermopylas, nec non Lucius Manlius Conſul Draco Achæorum duce ſuperato, L. tamem Mumius de Achæis triumphare meruit. Numantini) Numantiam in Hiſpania ciuitatē, Scipio Africanus deleuit: & inde Numantin⁹ eſt appellatus. Proximi) iunio

res Imperatores. Marij) quis legā multos Marios: imprimis tamē reſpiciendū puto C. Marium, qui ſepties Cōſul fuit, & de Cimbris triūphauit. Syllæ) Sylla cognomēto Felix, Marij hoſtis, & Pōp. amicus: immo magis primus ex oībus ſecūdū Appianū inuentus eſt, qui tyrannidē deponeret: diceretq; ſe eorum pœnas ſubire velle pro quibus cōdenaretur. Priuatus quoq; intuentibus cūctis per forū ambularer, & domū abſq; iniuria rediret. Tanta inſpiciētib; eū dignitatis reuerētia, & metus inerat, aut depoſiti muneris ſtupor, aut inferendæ pœnæ verecūdia, aut alia benignitatis ratio, quaſi ad vtilitatē publicā cōduceret tyrannis. Pompeij) Pōpeius Strabo Pōpeij magni pater viri illuſtres: & filij Pōpeij Magni, quē hic potius intelligendū arbitramur, fuere, qui quoniā apud Plutarchū, Appianū, Cæſarē, Dionē, ac pene innumeros memorantur: ſatis habemus lectorem admonuiſſe. Logius) inferius ad Cæſares. Iacebūt) minus nominabūtur laude inferiores erunt. Urbanos) iocoſos cum ſale. Miſeros) infelices, qui ad hanc cēſendi neceſſitatē cogerentur. Vrbaniſas) nā Senatum decent ſeria & grauia. Maledictio autē ſi faceris iactatur vrbaniſas nominatur. Illa) Italia. Proce-dendi libido) fuit in cauſa, vt per id eſſent chari Imperatori, & promouerētur ad maiores dignitates: dū quos vident Claudio placere ſentētijs honorificis honeſtant. Procedere) ascendere ad maiores dignitates. Dignitatis) designati Conſulis. Potentiſſimæ) quia primus cēſebat. Primus in Senatu) Barca Soranus Cōſul designatus princeps in dicēda ſentētia. Mitto) taceo, occupatio. A ſeruis) a Senatoribus coactis Imperio Cæſaris: nā illis Claudius ſententiā dictauerat. Exhortandū) alij legūt exorandū. Cōpellendū) cogendū Pallantē. Ad vſum aureorū annulorū) qui ius annulorū impetrauerat in ordinē ingenuorū tranſibat. Lōgo certe tēpore ne Senatu quidē Romanū habuiſſe aureos annulos manifeſtū eſt: ſiquidē ijs tantum, qui legati ad exterar; gentes ituri erant annuli publice dabantur. Poſtea virtutis bellicæ factum eſt inſigne. Nemo tamē niſi equitū primores id gerebāt: annuli igitur diſtinxere alterū ordinē a plebe, ſicut tunica ab annulis Senatum, & tertium ordinē plebi patribusq; inferuere. Hæc Plin. auunculus, ſed inſequentiū Imperatorū facilitate libertis id ius promiſcue conceſſere. Prætorius) Pallas Prætoris inſignis ornamentis. Ferreis vteretur) quos geſtabāt ſerui. Verum Plin. Memoria, inquit, auorū, multi prætura functi in ferreo cōſueuerūt. & Dion, Nulli Romanorū antiquorū nō modo libertinorū, ſed ne ingenuorū quidē præter Senatores & equites annulis aureis, vt licet, niſi Imperator cōceſſerit. & codice ad legē Iuliā Viſcellii libertini non poterāt aggredi magiſtratus, neq; Decurionatū arripere, niſi ab Imperatore impetraſſent ius aureorū annulorū: per hoc em̄ tuto ad magiſtratus accedere poterāt, cū per id imaginē ingenuitatis obrinerēt: adde eundē Pliniū tradere in ferreo annulo equites iudicesq; intellectos primitus & annulū triūphātū ferreū in digito fuiſſe: æqua fortuna triūphantis, & ſerui ſuſtinētis coronā. ſic triūphauit de Iugurta C. Marius. Nec expiata poſtea curia) fuit in ſecūda lectiōe nec expiata poſtea ea iniuria: tanq; piaculū in curia ea iniuria facta cōmiſiſſet Senatus. Senatus gratias agit Cæſari) non gratias actas Claudio Cæſari a Senatu tradit Tacitus, ſed Scipionē Corneliū cenſuiſſe grates publi-ce agēdas Pallati, qui regibus Arcadiæ ortus veterrimam nobilitatem vſui publico poſtponeret: ſeq; inter miniſtros principis haberi ſineret. Nam Claudius ante omnes libertos ſuſpexit Narcifum ab epistolis, & Pallantē a rationibus: quos decreto quoq; Senatus non præmijs modo ingentibus, ſed & quæſtorijs prætorijſq; ornari libenter paſſus eſt: tantum præterea acquirere ac rapere, vt querente eo quondam de fiſci exiguitate non abſurde ſit dictum, abundaturum, ſi a duobus libertis in conſortium reciperetur. Ipſe) Claudius.

Eius) Pallantis. Facultatē fecisset) dedisset liberū arbitriū. Benevolentia erga eū) amorē suū erga Pallan-
tem. Pulchrius) cum derisione. Additur) Senatuscōsulto ascriptū est, qd sequitur. Oēs) Senatores. Sin-
gularis industrię) erga patronos suos: an quia repertor relationis fuisset fœminarum, quę seruis cōiungerent.

Meritissimo) cōdigne. vel a Claudio & Senatu, qui hęc meruere. Credas) putares per hoc Senatuscōsul-
tū, tā honorificū a Pallāte Imperio Romano additos aliquos populos, vel liberatos exercitus ab hostib⁹ cir-
cūcessos industria illius. Astringitur ijs) additur prædictis in illo Senatuscōsulto. Cū Senatu) ordo est. Cum
nulla materia liberalitatis possit
repræsentari gratior Senatu po-
puloque Rom. q̄ vt contingat
adiuuare facultates Pallātis ab-
stinentissimi fidelissimique custo-
dis principalium opum. Erat
enim custos imperialium pecu-
niarum: huic muneri a Claudio
præpositus, postmodum a Ne-
rone dimotus, cum quo olim pe-
pigerat, ne cuius q̄ facti in præ-
teritum interrogaretur, sed pa-
res cum Reip. rationes haberet.

Principalium) Imperatoris: fre-
quens dictio apud Iuriscōsul-
tos, & interdum apud Secundū
in Panegyrico. Dependent ista
a prædictis vt sic coniungas: ad-
ditur vt Pallas, cui se omnis pro
virili parte obligatus fateretur,
singularis fidei, singularis indu-
strię fructum meritissimo ferat,
cum Senatu populoq; liberali-
tatis gratior repræsentari nulla
materia possit, q̄ si abstinentissi-
mi fidelissimiq; custodis principalium
opum facultates adiuuare conti-
gisset: nam cætera sunt interpo-
sita a Secundo ad rem redarguē-
dam. Tunc) sub Claudij do-
minatione. Egestionē publica-
rum opum) euacuatione, & im-
pensa publicę pecunię. dum illi
offertur ex ærario sestertium cen-
ties quinquagies. Id) præterea
q̄ memoranda sunt. Quę se-
quuntur) in Senatuscōsulto.

Voluisse) sensisse. Censorem)
huius rei iudicem. an potius cen-
sere, id est decernere: cum cētere
Senatus sit, populi iubere. Dā-
dum) donandum Pallanti. Ex
ærario) ex publico: nam æra-
rium publicę pecunię recepta-
culum, fiscus autem principalis. Eiusmodi cupiditatibus) auaritię desiderio habendi. Eius) Pallantis. Tā-
to impensius) eo ardentius voluisse Senatum, vt illa sestertia acciperet. Petere a publico parēte) rogare Se-
natum principem Claudium. Eum) Pallantem. Cedendum Senatu) contentum esse q̄ Senatus sentiret,
vt acciperet quę Senatus dono daret. Id vero de rat) ironia cū indignatione. Publica auctoritate) impera-
toria: immo Senatoria. cum Dion referat, illa Senatusconsulta, quę fiebant extra ordinem solita appellari,
publicam auctoritatem. Superbissimā) abstinentiā. Pallanti) qui superbia abstinere a munere oblato.

Aduocatus) internuncius, profoneta, vel patronus aduocaretur, ne Pallas pecuniā a Senatu decretam sper-
neret. Quod solū potuit) facere, spernere. s. fester. centies quinquagies. Arrogātius) cū videretur id fecisse
modestig gratia: quod tamen fuit arrogantius, q̄ si accepisset. Id) q̄ spreuit. Similis querenti) tanquam la-
mentaretur, q̄ non accepisset. Tulit laudibus) maxime laudauit. Eam partem) caput illud sententię no-
luit Claudius tolli, quo Senatores decernebant dare de publico Pallanti fester. centies quinquagies. Ob fi-
dem) erga patronos, & Rempub. Pallantem) libertum, & vilem. Intercedentem) interpellantem, resiten-
tem. Minus) cum maius esset recipere dignitates immeritas, quā pecunias. Si legeris munus, scilicet tanq̄
debitum. Vel potius Imperio) vera correctio: paruit enim Claudius libertis suis. inde Iuuenalis. Indulsi-
t Cæsar cui Claudius omnia, cuius paruit imperijs vxorem occidere iussus. Imperat) est tanquā impe-
rium: cum libertus audet in Senatu Imperatorem patronum suum rogare. Vique quaque) frequenter.

summo honore mentionem eius prosecutus esset, & Sena-
tū facultatem fecisset testandi erga cum benevolentiam
suam. Quid enim Senatu pulchrius, quam vt erga Pallan-
tē satis gratus videretur? Additur vt Pallas, cui se omnes
pro virili parte obligatos fatentur, singularis fidei, singula-
ris industrię fructum meritissimo ferat: prolatis Imperii
fines, redditos exercitus Reipub. credas. Astringitur his, cū
Senatu populoq; Romano liberalitatis gratior repræsentari
nulla materia posset, quam si abstinentissimi fidelissimiq;
custodis principalium opum facultates adiuuare contigisset.
Hoc tunc votum Senatus, hoc præcipuum gaudium po-
puli. Hęc liberalitatis materia gratissima, si Pallantis, facul-
tates adiuuare publicarum opum egestionē contingeret.
Iam quę sequuntur, voluisse quidem Senatum censere dan-
dum ex ærario sestertium centies quinquagies, & quanto
ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset: tan-
to impensius petere a publico parente, vt eum compelleret
ad cedendum Senatu. Id vero de rat, vt cum Pallante au-
thoritate publica ageretur: Pallas rogaretur, vt Senatu ce-
deret, vt illi superbissimæ abstinentiæ Cæsar ipse patro-
nus aduocaretur, ne sestertium centies quinquagies sper-
neret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice
oblatis: adrogantius fecit, quam si accepisset. Senatus ta-
men id quoque similis querenti, laudibus tulit, his quidem
verbis. Sed cum princeps optimus, parensque publicus ro-
gatus a Pallante, eam partem sententię, quę pertinebat
ad dandum ei ex ærario centies quinquagies sestertium, re-
mittere voluisset: testari Senatum, & se libenter ac merito
hanc summam inter reliquos honores ob fidem diligen-
tiamque Pallantis decernere cœpisse: voluntati tamen prin-
cipis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoq;
re obsequi. Imaginare Pallantem velut intercedentem se-

Summam) pecuniarum. Perseueraturū fuisse) omnino decreturum fuisse. Verecundia ipsius) fuit opus verecundia Pallantis, & obsequio Senatus. ut Senatores obsequerentur principi asseueranti Pallantem contem-
tum honore intra priorem paupertatem velle subsistere: nec tamen in hac re obsecuti fuissent, si putassent lice-
re sibi contradicere Cæsari in aliquibus, neque semper voluntati eius morem gerere. Finem) hunc esse finē
Senatusconsulti. Manedum) ausculta paulisper: tamen dum potest esse dictio expletiva. Vtique) præfer-
tim, verba Senatusconsulti. Est autem ordo & sensus, Cum sit vtile principis benignitatem, tam promptissi-

natusconsulto: moderantemque honores suos, & sester-
tium centies quinquagies, ut nimium recusantem: cum præ-
toria ornamenta, tanquam minus recepisset. Imaginare Cæ-
sarem liberti precibus, vel potius imperio, coram Senatu
obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in
Senatu rogat. Imaginare Senatum, usquequaque testantē
merito libenterq; se hanc summam inter reliquos honores
Pallanti cœpisse decernere, & perseueraturum fuisse se, nisi
obsequeretur principis voluntari: cui non esset fas in vlla
re repugnare. Ita ne sesterrium centies quinquagies Pallas
ex arario referret: verecundia ipsius, obsequio Senatus
opus fuit, in hoc præcipue non obsecuturi, si in nulla re pu-
tasset fas esse non obsequi: Finem existimas! Manedū, & ma-
iora accipe. Vtiq; cum sit vtile: principis benignitatem pro-
pissimam ad laudem, præmiaque merentium inlustrari
vbique, & maxime iis locis, quibus incitari ad imitationem
præpositi rerum eius cura possent, & Pallantis spectatissi-
ma fides, atque innocentia exemplo prouocare studium, tā
honestę emulationis posset: ea quæ quarto Calend. Februa-
rii, quæ proxime fuissent, in amplissimo ordine optimus
princeps recitasset: Senatusque consulta de his rebus fa-
cta in æs inciderentur: idque æs figeretur ad statuam lori-
catam diui Iulii. Parum visum tantorum dedecorum es-
se curiam testem. Delectus est celeberrimus locus, in quo
legenda præsentibus, legenda futuris proderentur. Placuit
ære signari omnes honores fastidiosissimi mancipii: quosq;
repudiasset, quosque, quantum ad decernentis pertinet,
gessisset, incisa, & insculpta sunt publicis, æternisque mo-
nimentis Prætoria, sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacre
leges. Tanta principis, tanta Senatus, tanta Pallantis ipsius,
quid dicam? nescio, nisi vellet in oculis omnium figi, Pallas
insolentiam suam, patientiam Cæsar, humilitatem Sena-
tus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere. Egregiam

mam in Pallantem illustrari, &
publicari in laudem virorum, ut
Pallantis merentium præmia lo-
cis amplissimis, ut in foro: qui-
bus rebus reliqui præpositi cure
imperialium rerum possent in-
citari ad imitationem, & fides
Pallantis spectatissima in patro-
nos, atque innocentia possit pro-
uocare exemplo suo aliorum
studium, tam honestæ amula-
tionis: est visum ea quæ optimus
princeps recitasset in amplissimo
ordine Calend. Februarii. multi
legunt ante decimū Calend. Fe-
bruarii, nonnulli quarto Calēd.
Februarii. Quæ proxime fuisset)
qui dies proximus fuit isti
Senatuscōsulto, factō super his
rebus, inciderentur in ærea tabu-
la, & id affigeretur, iuxta statuā
loricatam diui Iulij, qui autho-
re Tranquillo primus omnium
in consulari suo instituit, ut tam
Senatus quàm populi diurna a-
cta conficerentur, & publicaren-
tur. Statuę loricatę, quæ in foro
locata fuerat diuo Iulio, memi-
nit Plinius, his quidem verbis,
Cæsar Dictator loricatam sibi
statuam dicari in foro suo pas-
sus est. Celeberrimus locus) fo-
rum Cæsaris Dictatoris: de quo
Tranquil. Forum de manubijs
inchoauit: cuius area super sester-
tium milies constitit. Præsentibus)
viuentibus. Futuris) po-
steris. Fastidiosissimi mancipij)
Superbissimi serui. Quosque)
& placuit signari ære eos hono-
res, quos neglexisset. Pecuniam
de publico oblatam) quod illi
cedebat honori. Decernen-
tes) Senatores: per quos non ste-

Cæsaris sta-
tua loricata

tit, quin pecuniam reciperet Pallas. Monumentis) actis diurnalibus.
rum, & Carthaginensium. Sacre leges) quæ in albo positæ fuerant. Sacrum est, quicquid deorum habe-
tur: nam Iustinianus, Sacre, inquit, res sunt, quæ rite per Pontifices deo consecratæ sunt veluti ædes sa-
cre, donaria, quæ rite ad ministerium dei dedicata sunt. Leges igitur sacre dictę, quod ante eas conditas re-
ferente Dionysio, quædam erant in sacris libris reposita, vimque legis habentia: quorum cognitionem so-
li patricij habebant, & pro legibus utebantur. Sanctę vero dicuntur secundum Donatum, & Macrobiū,
quod pœnę sanctione a nullo corrumpi, & violari debeant: & ideo sanctione confirmatę respondente Vl-
piano: quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, & si deo non sit consecratum. Scio leges
per Decemuiros. x. tabulis annotatas, populo confirmante, in bases æneas incisas, & in foro positas illustris-
simum eligentes locum: fontem omnis publici priuatq; iuris: cui mox duę tabulę additę. In proœmio tamē. ff.
scriptum extat, decem tabulis eburneis leges primum pro rostris propositas. Tanta principis) patientia
erat. Tanta Pallantis) insolentia. Quid dicam?) dubitatio, exornatio, Figi in oculis omnium) in-
spici a cunctis. Humilitatem) animi vtilitatem. Legimus, & quid dicam nescio: nisi & reliqua. Obtendere)
rationem turpitudini, velle turpe factum ratione excusare. Obtendere) opponere tanquā præstigijs.

Sacrum.

Egregiam) ironia, qualis apud Virg. Egregiam vero laudem. Est autem ratio quæ sequitur, ut scæteri p-
uocarentur, & incitarentur ad studiū emulationis exēplo præmiorū Pallantis. Ea vtilitas) ut exemplo suo

alios incitaret. Legitur etiam vilitas, id est contemptus. Quos non dignabatur) quos non accipiebat, immo fastidiebat. Honesto) loco claris natalibus. Dari) Prætoriam ornamenta. Promitti) sestercenties quingies. Seruis) Palanti, qui olim seruierat. Illis) temporibus, an cum Senatoribus illorum temporum. Affici) disponi, perturbari. Verus) alia lectione iustus. Item viuis, id est promptus subitus. Ingenuus) liber.

Quibusdam in locis) ut illic, Conferantque se non illi veteres Africani. Item, Prolatos Imperij fines, nec procul, imaginare Pallantem velut intercedentem Senatus consulto. Et totum illud, Parum visum est, quia epistolaris stylus debet esse remissior.

Argumentū

NEque) Miserat Tacitus librum suum Secundo corrigendum, qui ut probaret ne merito quidem posse dici Taciti discipulus: de industria fecit longum hyperbaton, quod sane vitio datur cum oratio, ut hic obsecratur: nam non est numerosa oratio, sed absorta, & interrupta: permutato enim recto verborum ordine ad nihil omnia decidunt. Collocabis igitur verba ut melius intelligatur, Neque misisti librum tuum, ut solet magister mittere magistro, id est ut eruditus erudito: neque misisti ut solet discipulus, i. literarum candidatus mittere alteri discipulo scripta sua emendanda: nam sic scribis, sed misisti ut solet magistro, hoc est maior, & doctior mittere discipulo suo. tu enim magister es, ego vero contra sum, scilicet discipulus tuus. Ideo me literis ablegatum reuocas,

Hyperbaton.

tanquam discipulum ad studia, cum essem intentus lusibus, quibus Saturnalia luxuriant. Extendo) exerceo ultra constitutum, intentus sum iocis diutius quam oportebat: nam post Saturnalia discipuli a ludo in ludum clamoroso reuocabantur a magistro, si Martiali credimus. Hyperbaton) transgressionem, prima enim perspicuitatis virtus est rectus ordo, non in longum dilata conclusio. Est autem Hyperbaton perlonga dictionis dilatio, & transgressio quædam verborum ordinem turbans: cuius species quinque, anastrophe, dactylopoïa, vel ut quidam tmesis, dialysis, siue paræthesis, hysteronproteron, ynnchesis. Sed luculenti Diomedes Fabius Plus tamen, inquit, est obscuritatis in textu, & continuatione sermonis: & plures modi, quare nec sit tam longus, ut eum prosequi non possit intentio: nec transsectio tarda, ut in hyperbaton finis eius differatur, quibus adhuc peior est mixtura verborum, qualis in illo versu. Saxa vocant Itali, medijs quæ in fluctibus aras, Et de tropis scribens, Hyperbaton quoque, id est verbi transgressionem, quoniam frequenter ratio comparationis, & decor poscit, non immerito inter virtutes habemus. Fit enim frequentissime aspera, & dura, & dissoluta, & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur: quare cum verba per se clara perturbantur erit vitiosum hyperbaton, quod data opera fecit Secundus. Aliud hyperbaton libro nono idem Fabius describit, Parenthesi, inquit, adijciunt hyperbaton non illud quod inter tropos esse voluerunt, sed alterum quod ei figuræ sententiarum, quæ apostrophe dicitur, simile, & non sensum mutat, verum formam eloquendi: quale illud, Decios Marios magnosque Camillos Scipiadas duces bello, & te maxime Cæsar. Acutius etiam in Polydoro. Fas omne abruptum, Polydorum obruncat, Et auro vi potitur, quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Hermogenes, ubi de puritate orationis agi, testatur hyperbaton esse contrarium perspicuitati: quare si orationem illustrare intendimus omnino fugiendum est: non enim splendida comparatur oratio membris prolyxis & circuitu. Pari ratione reprehendit M. Tullius in Rhetoricis hyperbaton præcipiens fugere oportere longam verborum continuationem, quæ & auditoris aures, & spiritum lædit: quam sententiam libro tertio de Oratore repetit. Hoc ipso) quod vitiosum hyperbaton feci. Personam) qualitatem, & habitum. Exeram) exercebo, alibi extrahere significat Ovidius. Ter. Neptunus aquis cum toruo brachia vultu, Exerere ausus erat. Virgilius, Ora exercitatem. Item. Exertæ cingula mamme. Claudianus, Exerta manus armata bipenni. Plinius undecimo, dentes exerti sunt apro, hippopotamo, elephanto. Et libro nono de Perdicibus. hiantes exerta lingua, per id tempus æstuant. Eo liberius) emendabo librum tuum. Meis) scriptis. Vlciscaris) confodias, annotes, expungas, mihi vices reddas.

Exero.

quidem, pulchramque rationem, ut exemplo Pallantis præmiorum ad studium æmulationis ceteri prouocarentur. Ea honorum vilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent, cuperentque quod dari liberto, promitti seruis videbant. Quam iuuat, quod in tempora illa non incidi, quorū sic me, tanquam illis vixerim, pudet. Non dubito similiter affici te. Scio quam sit tibi viuis, & ingenuus animus. Ideoque facilius est, ut me (quod indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quam nimis credas. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

NEque ut magistro magister, neque ut discipulo discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister. Nam tu magister, ego contra. Atque ideo tu in scholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo: librum misisti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipso probare eum esse, qui non modo magister tuus sed ne discipulus quidem debeam dici. Sumam tamen personam magistrī: exeramque in librum tuum ius, quod dedisti: eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te vlciscaris. Vale.

VIdisti) Clitumni fontis miram naturam exprimit, petitque, si quid simile habet, sibi rescribat. Clitu- Argumētū.
mnum fontem) Vibius Sequester. Clitumnus Vmbriæ fluuius vbi Iupiter eodem nomine est. Plinius,
In Falisco Clitūni amnis aqua potata candidos boues facit. Virg. Hinc albi Clitūne greges, & maxi-
ma taurus Victimæ: sæpe tuo perfusi flumine sacro Romanos ad templa deum duxere triumphos. Nam triū-
phantes petitis bobus ex Clitumno Ioui Capitolino sacrificabant: qd' Iuue. interpretis surda aure præteriuir. Sa-
tyra. xij. ibi, Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa Mole piger, nec finitima nutritus in herba Læta, sed

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Idisti ne aliquando Clitumnum fontem: si
nondum & puto nondum, alioqui narra-
ses mihi: vide, quem ego (pœnitet tardita-
tis) proxime vidi. Modicus collis adsurgit
antiqua cupressu nemorosus & opacus:
hunc subter fons exit, & exprimitur plu-
ribus venis sed imparibus, eluctatusq; quem facit gurgitem
qui lato gremio patefcit purus & vitreus, vt numerare ia-
ctas stipes & relucēteis calculos possis. Inde nō loci deuexi-
tate, sed ipsa sui copia & quasi pondere impellitur. Fons ad-
huc & iam amplissimum flumen atq; etiam nauium patiens,
quas obuias quoq; & contrario nisu in diuersa tendenteis,
transmittit & perfert: adeo validus vt illa qua properat,
ipse tanquam per solum planum remis non adiuuetur, idem
ægerrime remis contisque superetur aduersus. Iucundum
vtrunq; per iocum, ludumq; fluitantibus, vt flexerint cur-
sum, laborem ocio, ocium labore variare. Ripæ fraxino mul-
ta, multa populo vestiuntur: quas perspicuus amnis velut
mersas viridi imagine adnumerat. Rigor aquæ certauerit
niuibis, nec color cedit. Adiacet templum priscum & reli-
giosum. Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; prætexta.
Præfens numen, atq; etiā fatidicum, indicant sorteis, Sparsa

ostendens Clitumni pascua, san-
guis iret, & a grādi ceruix ferien-
da ministro. Hinc Luca., Est qui
tauriferis vbi se Meuania cam-
pis Explicat. Papinius in Syluis.
Aut pressant niueos Clitūna no-
ualia tauros. Sili?, Et lauat ingē Iuuenalis
tē perfundens flumine sacro Cli-
tumnus taurū. Claudianus, Non
tales Clitumne lauas in gurgite
tauros, Tarpeio referunt quos
pia sacra Ioui. In laudib' Hono-
rij ad hęc miram fluminis natu-
ram explicat. Quin & Clitumni
sacras victoribus vndas Candi-
da quę latijs præbēt armēra triū-
phis Visere cura fuit. Et puto
nōdum te vidisse illum: nam a-
lias narraffes mihi. ergo illum vi-
de. Nemorosus) densus obscu-
rus fuisse. Nemus iuxta Clitum-
num testatur Tranquil. vbi me-
morat Caligulam ad visendum
nemus, flumenq; Clitumni Me-
uaniam processisse. Et Proper-
tius inq; Quā formosa suo Cli-
tumnus flumina luco Integit, &
niueos abluit vnda boues. Ex-
primitur) exilit veluti onere su-
perimpositi collis. Venis) fo-
raminib'. Eluctatus) exprimes,

emittens. Gurgitem) Gurgis est in flumine locus profundus vbi aqua vertitur: q; gulæ instar ad se trahat & Gurges.
deuoret. solet hoc fieri iuxta fontes maximos, ex quibus flumina defluunt. Patefacto gremio late) extēso flu-
minis alueo. in multis exēplaribus legi, quem facit gurgitem lato gremio patefacit. item non displicet hæc le-
ctio, eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patefcit. Vitreus) translucidus. Stipes) nummos. Calcu-
los) lapillos. Deuexitate) descēsu, quo modicus etiam humor celeriter decurrit. Copia) abundantia aquæ.
Impellitur) vrgetur. Fons adhuc) est. Nauium patiens) profundus. Obuias) contra defluxum lateralem
nitentes. Nisu) remigantium contentione. In diuersa) ad alteram rippam. Transmittit & perfert) patitur
se superari. Validus) pronus ad decursum. Illa) ea via. Properat) velociter defluit. Non adiuuetur re-
mis) non opus sit nauigantibus remigatione, quia labantur per se amne secundo. Aduersus) decurrēs, si quis
ad superiora niti voluerit. Sic Virg. in Georgicis. Qui aduerso vix flumine lembum Remigijs subigit. Cōtis) Contus.
Contus sudex est siue hasta longior duriorque sine ferro quo nauæ in fluminibus non admodum profundis
vtuntur ad impellendas scaphas. eo etiam antiquos in bello vfos Virg. testatur hoc versu, Assueti longo mu-
ros detrudere conto. & qui eos gerebant qui de re militari scripsere, contatos appellauere. Vtrunque) aduer-
sus flumen niti, & mox secundo flumine deferri. Fluitantibus) nauigantibus. Vt fluxerint cursum) postquā
decurrere. Ocio) labendo in proum. Labore) nitendo ad fontem. Fraxino) arbor est fraxinus & campe Fraxinus.
stris & montana, procera & teres, Homeri præconio & Achillis hasta plurimum nobilitata. Theophrastus in
duo genera distinxit. & Plinius lib. xvi. in quatuor, vbi etiam cap. xxiii. legēs multa de populo, quę fluminibus
latantur. Vestiuntur) teguntur, ornantur. Adnumerat) fluuius lucidus reddit spectantibus arbores nume-
randas ea imagine viridi, vt sunt in rippa, tanq; essent sub aqua merse. Cōuenit cum præcedentibus, vbi inquit,
posse Romanum numerare iactas stipes & relucētes calculos. Rigor) frigiditas est par niuibis. Nec color
cedit) ad albedinem niuis accedit. Priscum) nam vetusta templa magis religiosa, maiestatis venerationisq; ple-
na. Clitumnus) deus. omnis enim fluuius suum numen habebat. Prætexta) veste siue fraxinea vel populea.
Nam Virgil. lib. viij. fingit deum Tyberinum Aeneæ visum, populeas inter frōdes amictū, tenui carbaso glau-
co & crines intectum vmbrosa arundine. Præfens) propitiū, auxiliare. Fatidicum) fata canens, quod vi-
detur Claudianus indicare vbi de Clitumno memorans scribit, Nec te miracula fontis Prætereunt tacito pas-
su, quē si quis adiret, Lentus erat: si voce gradum maiore citasset, Commixtis feruabat aquis, cūq; omnibus vna
Sit natura vadis. similes vt corporis vmbas Ostēdant: hęc sola nouem iactantia sortem Humanos properant
imitari flumina mores Nā Plin. Cæcilius statim subiicit. Indicant sortes) eum scilicet Clitumnus fatidicum Sortes.
esse per sortes quæ multiplices erāt, vt Gordi & Antij, & referēte Tacito apud Germanos. Plautus etiā cuius

dam fortis meminit: sed hæc omnia vana exitisse Apuleius lib. ix, declarat, ubi recitat sacerdotes, Isidis comē-
tos nouum quæstus genus: euocata enim sorte vnica de pluribus casulis consulētes, De rebus varijs plurimos
esse cauillatos. Sors hæc erat: ideo coniuncti terrā proscindunt boues, vt in futurum lara germinēt sata. tum si
matrimonium sorte cooptantes interrogarent rem ipsam, respōderi dicebant connubio iungēdos, & sata li-
beros procreandos, si possessiones pręstinaturus quęreret, merito boues, & iugum & arua sementis florentia
pronunciari. Si quis de profectione sollicitus diuinū caperet auspicium, iunctos iam paratosq; quadrupedum
cunctorum mansuetissimos, &

lucrum promitti de glebæ ger-
mine. Si præliū capessiturus vel
latronum factionem persecutu-
rus, viles nec ne processus scisci-
taretur, additam victoriam forti
præfagio contendebant: quippe
ceruices hostium iugo subactu-
ri & prædam de rapinis vberri-
mam fructuosamque capturi.

Circa) Templum illud Clitūni.
Priscū) qd erat ad fontem sitū.

Simulacra) imagines ad simi-
litudinem ipsius Dei. Romæ si-
mulacrum ex gre factum Cere-
ris primum reperiō: trāsijt a dijs
ad hominum statuas multis mo-
dis. nam ex desiderio orta viden-
tur, vt quę intueri nō dabat cer-
nere p simulacra videremur: quę

sunt circa facella complura, totidemque Dei simulacra: sua
cuiq; veneratio, suum nomē, quibusdam vero etiam fontes.
Nam præter illum quasi parentem cæterorum, sunt mino-
res capite discreti, sed flumini miscentur qd ponte trāsmit-
titur. Is terminus sacri, profaniquē. In superiore parte nauis
gare tantum, infra etiam natare concessum. Balineum His-
pellates, quibus illum locum diuus Aug. dono dedit, publi-
ce præbent & hospitium. Nec desunt villæ, quę secutæ flu-
minis amœnitatem, margini insistant. In summa, nihil erit
ex quo non capias voluptatem, nam studebis quoq; & leges
multa multorum omnibus colūnis, omnibus parietibus in-
scripta, quibus fons ille, Deusq; celebratur. Plura laudabis,
nonnulla ridebis, quanquam tu vero, quæ tua humanitas,
nulla ridebis. Vale.

Prophanū.

Terminus.

Hispellum.

Seruius grammaticus dijs solum assignat. Numen) potestas, est in alia lēctione nomē, id est cognomen. &
epitheto sicut Ioui varia cognomenta poetæ ascribere pro diuersis muneribus, quæ mortalib; præstitit. Fō-
tes) insunt vel oriuntur. Illum) Clitumni maximum fontem. Minores) fontes. Capite discreti) diuisi ab
illo maximo. Immiscunt) confluunt. Trāsmittitur) traiecitur ponte instrato. Sacri profaniquē) illud spa-
tium quod durat a templo & facellis vsq; ad finem pontis, sacrum est: a fine pontis statim incipit esse propa-
num, quod omnes fere consentiunt id esse, q; extra fanaticam causam sit, quasi porro a fano & religione secre-
tum: interdum etiam q; ex religioso vel sacro in hominū vsum proprietatemq; cōuersum est. vtrunq; Macro-
bius Virg. autoritate comprobat: posterius etiam Agenus vrbicus. Terminus) dictus est secundum Siculū
Flaccum q; terræ mensuras distinguat. hoc enim testimonia finū intelliguntur agrorumq; contentio ac certa-
men aufertur. Parte pontis) vergentis ad fontē. Hispellates) Pli. & vmbrię intus hispellū: Strabo altera par-
te confinium Picentinarum ad montana hispellum est. in Vmbria pariter locus: quis corrupte legatur hispol-
lum. Illum locum) iuxta fontem Clitumni. Publice præbent) balineum subministrant impensam omnibus
loturis ibidem gratuito. Et hospitium) & pariter gratuito hospitantur. Secutæ) quod est animati dedit in-
animato: non enim villæ sequi possunt, sed villarum ædificatores. Insistant) constructæ sunt in ri-
pa, & fundamentis ad aquā positæ insisti. Multorum) diuersorum hominum vota soluentium q; tabellis &
inscriptionib; vbiq; dispositis significat. Ridebis) vt rudia vel superstitiosa. Tua) ingenua. Nulla ridebis)
quia vtrunq; sunt, in bonam partem accipias.

Argumētū.

O Lim) Conqueritur apud
Vrsū, q; nequeat stude-
re ob amicorū negocia,
quæ tamē studijs pferenda sunt.
Librū) vt legeres. Stylū) vt scri-
beres. Ociū) a negocijs vrbis,
vel studiū. nam alibi cum dixisset
se in secessu cū libellis loq; subdi-
dit dulce ociū. Et ad Caninium,
Quin te in alto isto pinguiq; se-
cessu, studijs asseris: hoc sit nego-
ciū tuū, hoc ociū, hic labor, hæc
requies. Iners quidē esse ruri in
ocio, neq; patrocinū amicis suis
prestare, neq; a me celebrari: sed
in obscuro & secessu sibi viuere.

Argumētū.

Studia) philosophiæ præcepta.
Q Vo magis) Fabatū pso-
cerum monet Calpur-
niam vxorē suam fecisse

abortum, & ideo in summū discrimē adduci: sed hortatur: quia a periculo libera potest adhuc parere liberos,
cum iam eius rei dederit experimentū. Nobis) me & Calpurnia. Pronepotes) filios neptis tuæ & mei eius
mariti. Fecisse abortū) q; cōceperat ante tēpus natum. Puellariter) simpliciter, ignoranter more puellarum

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Lim non librum in manus, nō stylū sumpsi.
olim nescio quid sit ocium, quid quies, quid
deniq; illud iners quidē, iucundū tamē nihil
agere, nihil esse: adeo multa me negocia a-
micorum nec secedere nec studere patiun-
tur. Nulla enim studia tantū sunt, vt amī-
citie officiū deferatur: quod religiosissime custodiēdum stu-
dia ipsa præcipiunt. Vale.

C. P. FABATO PROSOC. SVO S.

Vo magis cupis ex nobis pronepotes videre
hoc tristior audies, neptem tuam abortū fe-
cisse: dum se prænantem esse puellariter ne-
scit: ac per hoc quadam custodienda præ-

a verbo puellaris, quo vitur Ovidius. Alta puellares tardat arena pedes, recte deducitur puellariter. Prægnantibus) legitur etiã prægnantibus, qd magis probo. Omittenda) cõtraria prægnantibus. Expiauit errorẽ) quod errore cõmiserat dum in summũ vitę discriminẽ adducitur, purgavit & satisfecit. Detrimẽtis) fuit in secunda lectiõne documẽtis. i. experimẽtis & exẽplis quib⁹ in posterũ edocta fuit quid esset factura. Accipias) sustineas. Grauit̃) dolẽter. Paratis) iam cõceptis sed intẽpestiue enectis. Illos) p̃nepotes. Explorata) experta. Parũ prospere) propter abortũ. Spem) quia omnino suscipere liberos sperandũ nobis est. Iisdẽ)

gnantibus omittit, facit omittenda: quem errorem magnis detrimentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur vt necesse est, grauit̃ accipias senectutem tuam quasi paratis posteris destitutam, sic debes agere Diis gratias, q̃ ita tibi in præsentia pronepotes negauerũt, vt seruarent nep̃tem, illos reddituri, quorũ nobis spem certiorẽ hæc ipsa, quanq̃ parum prospere explorata fecunditas facit. Iisdem nũc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, confirmo. neq̃ enĩm ardẽtius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo, tuoq̃ latere proum ad honores iter, & audita latius nomina, & nō subitas imagies relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutant.

C. PLINIVS HISPULLAE SVAE S.

Vm affectum tuum erga fratris filiam cõgito, etiam materna indulgẽtia molliorem, intelligo prius tibi, qd est posterius nũcian- dum, vt prẽsumpta lætitiã sollicitudini locum non relinquit: quanq̃ vereor ne post gratulationem quoq̃ in metum redeas: atq̃ ita gaudeas periculo liberatam vt simul, q̃ periclitata sit, perhorrescas. iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita incipit refici, transmissumq̃ discrimen conualescẽdo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati vteri triste experimentum. Proinde & si non contigit tibi desiderium fratris amissi, aut nepote eius, aut nepte solari, memẽro tamen dilatum magis istud q̃ negatum, cum salua sit, ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud fœminas venia est. Vale.

Remetiri) secum reputare, quod potius fieri solet cum periculum euasimus, q̃ cum in ipso periculo sumus. Impune) libere sine illius pœna. Q. Curti⁹, Multis impune vulneratis. & mox, Donec debilitati impune nauigij excipi possent. Aetatis) puellaris, quę dũ præterit quę prægnati erant facienda, fecit prætereunda. Abortus) factus est. Experimentũ) conuenit cum superioribus vbi legunt aliqui documentis. vñs enim & experientia in rebus humanis dominatur, & vbi quid perperam factum cessit improspere, vitatur quod fecellerat.

Ignorati vteri) vxoris quæ ignorabat se esse grauidam. Proinde) quare. Fratris amissi) Calpurnij, fratris tui, quẽ vnice diligebas. Desideriũ) nam vita functus erat: cum desiderii sit rerũ quibus caremus. Nepte) abortus ille debuit esse in primis mēsis, vt nō potuerit dignosci mas an fœmina esset futura. Dillatum) in aliud tẽpus per secundũ factum. nã ex abortu dedit experimentũ nō esse sterilẽ. Patri) Fabato. Apud fœmi-

C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Vnc solũ diẽ excuso. Recitaturus est Titinius Capito, quẽ ego audire nescio magis de beam an cupiã. Vir est optimus & inter præcipua seculi ornãmẽta numerãdus, colit studia, studiosos amat, fouet, puehit, multorũq̃

paria reddat: q̃ recitatiõib⁹ Plin. iterfuerat: & materia ipsa scribẽdi duct⁹. nã mortẽ illustriũ virorũ scriptis cõmẽ Titinius Ca dabat. Titinius Capito) de quo lib. i. Debeã) vt faciã paria. Cupiã) ob singulares virtutes. Seculi) nostri, pito.

rationibus. Meo latere) gradu paterno. Tuo) Materno. Pro, Plin. natalib⁹ num) facile. Audita latius nomi- claris.

na lōga virorum illustriũ stẽmata in familia Calpurniæ & Cæciliij. quinetiã Plin. nã multa multo- rum Pliniorũ epitaphia superio- rib⁹ annis in agro & municipio Nouocomo per Benedicũ Io- uium eruta sunt: quib⁹ colligitur nō modo duobus Plin. sed plu- ribus eam familiã celebrẽ fuisse.

Subitas) nouas recẽtes, vt obie- ctum est Mario, & Ciceroni, & Q. Curtiũ Rufum obscuris pa- rētib⁹ dicebat Tiberius, cum eũ Prẽtorẽ renunciaret, videri ex se- natum. Imagines) maiorũ, de quibus plura alibi enarrauimus, id etiã indicat illa ad Traianum epistola, cum scribit se habere in agris per plures suscessionẽs tra- ditas sibi Principum statuas.

Cvm) Hispullam Fabati si Argumẽtũ, liam, & sororẽ patris Cal-

purniæ pariter pro abor- tu vxoris solatur, rogatq̃ vt ca- sum Fabato velit excusare. Fi- liam) Calpurniã vxorẽ meam.

Fratris) tui Calpurnij. Mol- liorem affectum) amorem indul- gentiorem, remissioremq̃ si illi mater esses. Intelligo) video optimum factu, si tibi nũciaue- ro ipsam conualuisse, anteq̃ dicã abortum fecisse. Præsumpta) prius admissa non finat locũ tri- stitiã. Simul perhorrescas) pa- riter gaudeas & timeas. Sibi) ad sanã mētem. Mihi) qui iam de illa bene spero, sicut illa de se.

lius veniam dabit fœminæ Cal- purniæ inopinati abortus.

H Vnc) Cũ Titinius Capi- to studiorum fautor, lite- rarum reformator, reci- taturus esset, excusat diẽ a contu- bernio Minutiani, vt Capitonĩ

Argumẽtũ, to studiorum fautor, lite- rarum reformator, reci- taturus esset, excusat diẽ a contu- bernio Minutiani, vt Capitonĩ

felicitissimi. Ornamenta)ornatos viros. Portus multorum)excipitur & tutatur multos scriptores. Sinus)statio,refugium. Omniū exemplū)omnes prouocat exēplo sui, vt studia colantur & doctos foueant. Senescientium)ab illa florida & robusta eloquētia sterilitatem quandā redolentiū, cuius rei causam pluribus querit Tacitus in libello de causis corrupte eloquētiæ. Reductor)ad priorē bonitatem & candorē. Nā Ciceronis & Aug. tēpora habita sunt eloquētiissima,priora pene rudia & inculta:posteriora vsq; ad Honorium plus eruditionis q̄ eloquentiē collatura, reliqua vsq; ad seculū nostrum semibarbara. Recitantibus) id qd' Iuuenalis

vellicat, Aut si dulcedine famæ Succēsus recites, Maculonus cōmodat edes, Ac lōge ferrata domus seruire iubet. Sed eos sane vellicat qui solū edes & auditores dabāt nullo adhibito munere:at noster Capito etiam pręter domum pręmia scriptoribus numerabat. Benignitate mera)nō simulata sed simplici bonitate:legitur etiam mira. Frequentat) auditoria.frequenter auditū vadit recitantes. Non apud se tm̄) non solum cum libri recitatur in ædibus suis, verū etiā in alienis.

Mihi) recitanti. Turpius est nō referre gratiā) nō audire ipm̄ recitantem. Causa) eadē ratio.

An si litibus tererer) si iudex essem & vadimonia facerē. Ad mea vadimonia) quibus sistere iussissem litigātes in iudicio. Ce

Vadimonium

lebranti) studia. Vadimonia mea) sponsones per me factas aliquē se in iudicio sistendi ad certū diem. Cic. p. Quirto, Vadimonium mihi nō obijt. Et mox, Quam tibi hora vadimonium nō sit obitū. nā magna multa nō obiti. i. deserti vadimonij cōstituta erat. Plaut' in Epidico, Illicet vadimonium vltro mihi hic facis. Mart. lib. viij. Cū modo distulerint raucae vadimonia cęræ. Fabius de legato frumētario, qui ad pręstitutū diē venerat, Nisi inqt tamē ad vadimonium legate venisses, nō multorū dierū cōmeatū habebamus. Liuius, Prętores, quorū iurisdictio erat, Tribunalia ad disciplinā publicā posuerūt, vadimonia fieri iubentes, ibiq; eo anno ius dictū est. Val. Max. Cum Scipio oppidū Badiā circumsederet, Tribunal suū adeūtes in ædem quę intra mænia hostiū erat, vadimonium in posterū facere iussit. Pli. Bēbius iudex dū vadimonium differi iubet, mortuus est. Et in præfatione, Inscriptiones propter quas vadimonium deferri possit. Seneca, fœnerator valitudinarius distortis manibus, & pedibus ad cōparendū non reiuñctis clamat, ac per vadimonia assēs suos in ipsius morbi accessionibus vindicat. Trāquil. tradit cōprehensū a Caio meritorijs vehiculis, & pistrinensibus iumētis plerūq; litigatorū, q̄ occurrere absentes ad vadimonium nō potuissent, causa cecidisse. Lōga sit altercatio apud M. T. pro eodē Quintio, de vadimonijs, dicētibz quibusdā vadimonia fuisse deserta. alijs vero a se facta nō fuisse. & Macrobius in satur. Comperēdini inqt dies sunt, quibz vadimonium licet dicere. Vadimonia si credimus Apollinari Thales Milesius culpabat. Apuleius subinde vadimonium vsurpat pro pmissio destinata ad certū diē. Obeūti)adeūti. Solo) hac sola re, quia alijs rebz etiā obligari poterat. legit etiā soleo. Nullā diē) pmissam: adscribitur etiā vicē. Solicitarer) excitarer ad audiendū Capitonē, ppter eius ingenium. Pulcherrimo) versanti circa res pulcherrimas. nā ab Impatore Traiano impetrauit vt sibi liceret ponere in foro statuā L. Syllani, eiq; oīno in vsu fuit claros colere: mirū qua religione q̄ studio imagines Brutorū, Cassiorū, Catonū domi haberet. In sūma seueritate dulcissimo) maxima enī virtus miscere seueritatē iucūditati. Honestate materiæ) nā clarissimi cuiusq; vitā egrēgijs carminibus exornabat. Exitus mortes lib. i. asserit scripsisse vitas: ergo intellige totum pro parte, quia potius solemus respicere hominū finē q̄ vitā. & sic de C. Fannio li. v. dixerit, scribebat exitus occisorū aut relegatorum a Nerone. Charissimorū) dū viuerent, & post mortē. nō enī tantū viuētes amabat Pli. Nō licuit) obmerū Domitiani. Funebribz) q̄ solēt fieri in funere clariss. Seris) quia multos post annos funerū cōpositæ sunt. Tāto magis veris) nā in laudationibz funebribz oratores in multis mētiri solēt, at in historijs nō licet.

Argumentū.

PRobo) Genialē & cōmendat, & fœlicem credit, q̄ libellos suos cū patre doctiss. legerit vt ab eo disceret, q̄ laudāda essent q̄q; improbāda.

Genialis.

Genialem scribit Spartianus fuisse pfectū ptorio Didij Iuliani impatoris. Pertinet ad pfectū tuū) facit hoc vt in literis, pficias.

A disertissimo viro) a pte tuo eloquētia populari admodū imbuto. Implere vestigia) fieri ita disert' & veridicus q̄lis est pater

C. PLIN. GENIATI SVO S.

PRobo, quod libellos meos cū patre legisti. Pertinet ad pfectū tuū a disertissimo viro discere, quid laudādum, quid reprehēdendum: simul ita institui, vt verū dicere adsuescas. Vides quem sequi, cuius debeas implere vestigia. O te beatum cui contigit vnum atq; idē optimum, & cōiunctissimum exemplar: qui deniq; eum potissimum imitandum habes, cui natura esse te simillimum voluit. Vale.

tuus. sic em fili⁹ implet patris vestigia, cū ad eādē cognitionē puenit. O te beatū). Existimo, sic Virg. O fortunatos agricolas. Exēplar) pater, quē imiteris. Simillimū) respicit hic potius mores q̄ corporis liniamenta.

Vm sis) Titū Aristonē fuisse virū grauissimū, sanctissimū, doctissimū, Pl. lib. i. ad Catiliū Seuerū scribens lōga & pulcherrima testatur epistola: & quoties aliquid reconditū de iure ab illo quāfisset, semp omnia veluti ab oraculo respondisse, proinde & victū & cultū, ac animi magnitudinē in eo summe admiratur: nūc vero cū ad Senatū relatū esset de pœna, vel absolutione libertorū & seruorū Afranij Dextri ambigua mor-

Argumentū

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

Vm sis peritissim⁹ & priuati iuris & publici, cui⁹ pars senatoriū est, cupio ex te potissimū audire: errauerim in Senatu pxime nec ne: nō vt ī pteritū (serū enī) verū vt ī futurū, siqd simile inciderit, erudiar. Dices, Cur queris, qd nosse debeas? Priorū tēporū seruitus, vt aliarum optimarū artū, sic etiā iuris Senatoriū obliuionē quādā, & ignorationē induxit. Quotus enī qsq; tā patiēs vt velit discere qd in vsu nō sit habetur? Adde qd difficile est tenere q̄ accepis nisi exerceas. Itaq; reducta libertas rudeis nos & imperitos deprehēdit, cui⁹ dulcedine accēsi cogimur quēdā facere ante, q̄ nosse. Erat autē antiq⁹ institutū vt a maiorib⁹ natu, nō aurib⁹ modo, verū etiā oculis disceremus, q̄ faciēda mox ipī, ac p vices quasdā tradēda minorib⁹ haberem⁹, inde adolecētuli statī castrētib⁹ stipēdijs imbuebātur, vt impare parēdo, duces agere, dū sequunt adfuescerent. Inde honores petituri adfitebāt curiē forib⁹, & cōsiliis publici spectatores anteq̄ cōsortes erāt. Su⁹ cuiq; parēs p magistro, aut cui parēs nō erat maxim⁹ qsq; & vetustissimus p parēte. Quē potestas referētib⁹, qd cēsentibus ius, quē vis magistratibus,

te perēpti, quidā senatoriū censebāt eos necādos, alij relegādos, nōnulli liberādos. in tāta igit sen tētiarū diuersitate q̄ necādos & relegādos decernebāt vna sede bāt cōcordiā simulātes, vt numero opprimerēt q̄ liberādos cēfuerāt, qua sentētia deiecta statī inter se dissentirēt: qd cū animaduertisset Secūdus postulauit vt q̄ morte puniēdos arbitrabant, dīcederēt ab his q̄ relegādos putabāt, mor⁹ p̄sertim factō Senatus cogētis aliū diuidere sentētiā, q̄ libertos relegādos, seruos supplicio afficiēdos cēfuisse. Post igit factū, Aristonē summū Iurisconsultū cōsultit, an bene fecerit: sed dū cōsultit ita subtiliter rē tractat vt potius docere q̄ cōsulare videatur. Priuati iuris & publici) hic facit Iustiniani diffinitio. publicū ius dicētis esse, qd ad statū rei Romanę spectat: priuātū qd ad singulorū vtilitatem. Alibi de Aristone dixerat Plin. q̄ peritus ille & priuati iuris & publici.

Cuius pars senatoriū est) nā cū

Senat⁹ rerū publicarū curā agat, illud ius qd ad Senatores spectat, cōueniēter dici potest esse pars publici iuris. an potius senatus cōsulta, & patrū decreta intelligamus, quē sunt pars publici iuris. Errauerim) an sim deceptus. Proxime) dū nuprime Senatus haberet. Serū em) nā p̄terita dicēte Annibale apud Liuiū magis reprehēdi q̄ corrigi possunt. Quod nosse debeas) Turpe em est Senatori ignorare ius in quo verset. Seruitus) Domitiano imperāte capitale erat sentētiā libere in Senatu dicere. Induxit) aduexit, supfudit, instrauit. alibi inducere est delere. Quotus enī quisq; cuiusuis grad⁹ & cōditionis. Reducta libertas) p impiū Neruē, & Traiani, qd testat Tacit⁹ vt omittā Pl. in Panegy. Rudes) senatorij iuris. Quēdā facere) sicuti tractare ius senatoriū. A maiorib⁹ natu qb⁹ Romani summā venerationē tribuere. vnde Callistrat⁹ de iure īmunitatis. Senect⁹ inq; in ciuitate nostra semp venerabilis fuit, nāq; maiores nostri pene eūdē honorē senib⁹ quē magistratib⁹ tribuebāt. erat ergo vetustissim⁹ qsq; cui parēs nō erat parētis loco. Oculis) dū introducebant in Senatū, & p̄sentes p̄textati videbāt q̄ Senatores grauissimi tractarēt. Adolecētuli) vt P. Cor. S. a pueritia sub auspicio patris cœpit militari⁹ disciplinis erudiri: ductus enī in castra initio secūdi belli punici septimū & decimū agēs annū, ac breui factū est, vt equitādo, vigilādo, oīa militari labore tolerando, magnā laudē cōsequeretur.

Stipēdijs) disciplinis. Imbuebātur) erudiebātur. P. Rutili⁹ cōsul militib⁹ armorū tractandorū meditationē tradidit e ludo Aurelij Scauri, doctorib⁹ gladiatorū accersitis vitādi atq; inferēdi ict⁹ subtiliorē rationē legib⁹ ingenerauit. Discebat p̄terea iaculari, decurrere, castramerari, vallū iacere, & q̄ vberius apud Vegetiū & reliq; militaris disciplinæ scriptores tractātur. Adfitebāt curiē forib⁹) iuuenes Senatus die, Val. Max. referente, alique ex patrib⁹ aut propinquū aut paternū amicum ad curiam ducebant, affixiq; valuis expectabant, donec reducēdi officio etiā fungerētur, qua quidē voluntaria statione & corpora & animos ad publica officia sustinenda impigre corroborabāt, breuiq; processu rerum in lucē virtutum suarū verecundia laboris meditatione doctiores erāt. Curie) Hostili⁹ Rom. auctore Dion. Pop. Rom. diuisit in. xxxiiij. quas curias a cura Reip. appellauit, ædificato deinde ab Hostilio Senatu, vbi curarēt res humanas, vocata est curia hostilia. sicut in veteri curia sacerdotes curabāt res diuinas, quæ secundū aliquos Calabra curia dicebatur. Cōsortes) participes, acciti inter Senatores. Quē potestas) p magistro erat. vt iuuenē deceret, quē potestas esset illis q̄ ius referēdi ad Senatū haberet. titulus est in codice de relat. neq; oibus senatorib⁹ licebat referre ad Senatum quæ & quot voluissent p̄sertim extra ordinē. qui in primis custodiri in illo ordine debebatur: sed erāt distinctæ res & tēpora. vnde apud Aeliū Lāpridiū legimus inter ceteras imperij dignitates, Alexādro Seuerō Cæsari ius quinquæ relationis a Senatu delatum: sicut postea ius tercię relationis Probo Augusto ab eodē cōcessum Vopiscus refert. Referebatur autē ad Senatum de reb⁹ diuinis priusq; de humanis: & referēdum erat aut infinite de rep. aut finite de reb⁹ singulis: tunc cōcessum aliquibus Imperatorē etiā de rebus quinq; vno Senatu posse referre. sci mus autē referre ad Senatū, esse in disceptationē proponere, vt fiat Senatuscōsultum, ita referre ad populum vt fiat rogatio. Censentibus) Senatoribus sententiā suam dicētib⁹, quod ius esset an possent sententiā mutare, vel mollire, an alterius sequi, vel extra ordinē aliqd referre. Vis) potestas. nā magistratus in aliqb⁹, cē-

teri senatoribus præualebant. More enim maiorum tradente Gellio ex autoritate Varronis, senatus haberi solebat per Dictatorem, Consules, Prætores, Tribunos pleb. Interregem, Præfectum vrbi, neq; alijs præter hos ius erat facere Senatusconsultum: quotiesq; vñ venisset vt omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quomodo supra ordine scripti essent, qui eorū prior alijs esset, ei potissimum Senatus consulendi ius fuisse: ad hæc extraordinario iure Tribunos quoq; militares, qui pro Consulibus fuissent: itē decēuiros, quibus imperiū consulare tunc esset: item triūuiros restituendæ reip. causa creatos, ius consulendi Senatū habuisse, ne

etiam Senatusconsultū fieret scripsit intercedēdi ius solis ijs fuisse qui eadē potestate maioreve essent q̄ ijs qui Senatusconsultū facere vellēt. Erat etiā ea potestas Senatū habēti, dū tamen esset ex gradu cōsulari, vt is primū rogaretur quē rogare vellet, cū antea solitus esset rogari qui princeps in Senatū lectus esset. Papinian⁹ insuper tradit, cū qui plures liberos habuisset, in suo collegio solitum primū rogari sententiā, cæterosq; honores ordine præcellere. Ceteris) Senatoribus. Libertas) dicēdi. ex panegyrica Secūdi oratione colligitur licuisse vnicuiq; dicere quē vellet. Interrogauit inquit quisq; qd placuit, dissentire, discedere, & copiā iudicij sui reip. facere licuit: quinimmo ex Catonis orationibus apparet licuisse Senatori dicere de rebus publicis quantum voluisset. Vbi cedendū) quando non cōtradiciendū, vel ob reuerentiam cēsentis, vel sententiæ æquitatem, an fastidio audientū. Silentij tēpus) ceteris dicētib; etiā plerūq; fit vt tacendo vel pauca dicendo non

Diuidere
sententiam

fra sententiā præualeat, cum nō minus oratoriū sit tacere q̄ dicere. Modus) modestia finis. Distinctio) diuisio. Est autē diuidere sententiā authore Asconio cum aliquis in dicēda sententiā duas pluresve res cōplectitur: & si nō omnes ex probatur, postulat quispiā vt de rebus singulis referatur: vnde cū in causā regia apud M. T. Bibulus cēseret Regē Ptolomēū reducendū per tres legatos etiā ex his qui erāt sine imperio, postulatum est vt eius sententiā diuideretur, quia scilicet nō excluderat eos pariter qui cū imperio erāt: ergo volebāt ipsum aperte dicere quosnā arbitraretur eligēdos, priuos an imperatores. Pugnantū) contrariarū. Quē executio) quō illi debeāt exequi sententiā qui aliqd addūt priori sententiæ. Dicitur psequi vel exequi quis sententiā, cū disquirat senatorū opinionē & votū vt fiat senatus cōsultū. Hinc lib. iij. dixerat Pl. Sed hanc sententiā cōsules q̄q; maxime parti senatus mire probabatur, nō sunt psecuti. Exēplis) nā sine exēplo nihil recte docetur, quia facillime ad consentiendū hoīes ducuntur experimētis. vbi enim experimētū docet quid cōferat, quid illic opus est speculationib⁹. Exēpla hoc in se boni habēt q; approbāt q̄ præcipiūt fieri posse præsertim domestica, & recētiore sunt efficaciora. Fuimus in castris) cū in Syria Tribunatū militū gessit. Cū suspecta virtus) Domitiani rēporib⁹, qui sibi imminere, sibi intēdi putabat qd in hostes pararetur: at sub Traiano tutū erat militū reuerentiā & charitatem mereri. Inertia in precio) in panegyrico, Eodē ergo tpe militaria studia nec animos modo sed & corpora ipsa lāguescere, gladios etiā in curia hebetari retūdiq; gaudebāt. Verecūdia) Traian⁹ postmodū disciplinā castrorū lapsam extincta refouit depulso prioris seculi malo, inertia & cōtumacia & dedignatione parēdi. Imperiū) ad duces refertur. Obsequiū) ad milites. Turbata) disciplina militari lapsa ac pene extincta, & senatoria dignitate olim libera, tūc in seruitiū redacta. Obluiscēda) dediscēda. Perspeximus curiam) ingressi fuimus Senatū. nā fuit prætor sub Domit. Trepidā) cū attoniti & tanq̄ periculū capitis adituri conueniebāt. Curia elingūē) mutos Senatores. Hinc Iuue. hoc ipsum taxans dixit de Crispo senatore, Ille igitur nunq̄ dixit rexit brachia cōtra Torrētē, nec cuius erat q̄ libera posset Verba animi pferre, & vitā impēdere vero. Periculosum) quid enim violētius aure tyranni? Cū quo de pluuijs aut æstibus aut nimboſo Vere loquuturi fatum pēdebat amici. & vt Iuue. omittamus, audi secundū in panegyrico diffusius hoc cōplexū. At quis antea loqui, quis in senatu hīscere audebat: præter miseros illos qui primi interrogabātur: cæteri quidem defixi & attoniti ipam illā mutā ac sedentariā assentiēdi necessitatē, quo cū dolore animi, quo cū totius corporis horrore perperiebātur: vnus solusq; cēsebat qd sequerētur omnes, omnes improbarēt, in primis ipse q̄ cēserat. Periculosum) nā Aeliū Lamiā occidit Domit. ob suspitiosos sed & veteres & innoxios iocos. Ad ociū summū) disceptaturi de re ludicra. Summū nefas) condēnari aliquē virum probatissimū. Ludibrio) vt super Rhombi coquēdi consultatione: & ampliādo gladiatorū numero, ac instituēdo collegio Fabrorū, nunc ingentes arcus, excessu

rosq; templorū fastigiū titulos, nunc menses nomini Cæsarū dicebāt. Atq; vti nā his nugis potius tota illa dedisset Tēpora sæuitiæ, claras quibus abstulit vrbi Illustresq; animas. vnde subiūxit Plinius. Modo dolori) nā & quo contemptius abuteretur patientia hominū, nunq̄ tristiores sententiā absq; præfatione clemētiæ pronunciauit, vt non aliud iam certiis atrocis exitus signū esset q̄ principis lenitas. Seria) grauiā, vera. Tristia) fuit enim Domitianus nō solū magna, sed callidē inopinatēq; sequitiæ. Senatores) nos Secūdos & Aristo.

Participes malorū) cū & ipse periclitatus est inuento in Domitiani scrinio cōtra se libello a Caro dato: tū ob nimis libere dicta, tū Arthemidoro philosopho urbe pulso, quē tunc pecunia inuisset, & septē suis amicis occisis aut relegatis. Totq; circa se fulminibus iactis quasi ambutus, sibi quoq; impēdere idē exitiū certis quibus

dam notis auguraretur. Multos per annos) quibus Domitianus sætæ imperium exercuit. regnavit autē annis quindecim, nam simulata clementia & largitate celerius ad sævitiam Auth. Tranquillo q̄ ad cupiditatem descivit. Tulimus) trepidando, tacendo, tristitia cendendo. Vidimus) in alijs senatoribus. Hebetata) debilitata, in gratiarum actione ad Traianum, q̄libet inquit syncera, rectaq; ingenia, & si non detorquebat, hebetabat tamen misera reputatio: neq; enim ignavia quadam & insito torpore ab administratione reipub. cessauerant: terror & metus & misera illa ex periculis facta prudentia monebat, vt a Repub. (erat autem omnino

multos per annos vidimus, tulimusque: quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata, fracta, confusa sunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto scilicet tempus) quod libet scire, quid sim? libet exercere, quod sumus, quo iustius peto, primum, vt erroris, si quis est error, tribuas veniam: deinde medearis scientia tua: cui superfuit cura, sic iura publica vt priuata, sic antiqua vt recentia, sic rara, vt adsidua tractare. Atq; ego arbitror illis etiam quibus plurimarum rerum agitatio frequēs nihil esse ignotum patiebatur, Genus quæstionis, quod adfero ad te, aut non sat tritum, aut etiam inexpertum fuisse. hoc & ego excusatio si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est, an didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri consulis, incertum sua an suorum manu, scelere an obsequio perempti: hos alius, quis? Ego (sed nihil refert post quæstionem) supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniēdos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, vt non possent esse nisi singule, quid enim commune habet occidere, & relegare? & non Hercule magis quam relegare & absolvere: quam propior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluerit quàm quæ occiderit. vtraq; enim ex illis vitam relinquit, hæc adimit. Cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant vna sedebant, & temporaria simulatione concordia discordiam differebant. Ego postulabam, vt tribus sententiis constaret suus numerus nec se breuib; induciis duē iungerent. Exigebam ergo vt qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent a relegatē, nec interim contra absolventis mox dissensuri congregarentur, quia paruum referret, an idem displiceret: quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum quidē,

nulla respub.) oculos, aures, animos, auerterent. Contusa) cōpressa: maiorem vim habet hoc verbum quàm priora. Breue tempus) fuit post recuperatā libertatem: & quia iam plures anni præterierant ab imperio Traiani. Tanto breuius) videtur omne tempus esse tanto breuius quanto est scilicet: at infelix tempus quantulumcumq; sit, tamen longissimum apparet. hinc poeta ille iucundissimus cōqueritur noctem quam solatio transegerat: fuisse nimium præcipitem. Liber) iuuat, & delectat. Quid sinus) sub optimo principe, libero Senatu. nam & ipse Traianus primo consulatus die quocuriam ingressus est, nunc singulos nunc vniuersos adortatus est resumere libertatē. capeffere quasi communis Imperij curas, inuigilare publicis vtilitatibus. Quod sumus) libertatem scilicet quanto iustius exercere debemus cum sumus liberi quare in Panegyrico dixerat, Tua dextra tuisq; promissis freti obsepti diutina seruitute ora referamus, frenatamq; tot malis linguam resoluimus. Et, de Marij Prisci iudicio loquēs interrogauit quisq; quod placuit dissentire, discedere, & copiam iudicij sui Reipub. facere tutum fuit. Consulti omnes atque etiam dinumerati sumus, vicitq; sententia non prima sed melior. Error) in hoc meo facto. Antiqua) duodecim tabularum. Recentia) imperatorum rescripta & constitutio-

nes ac responsa recentium Iurisconsultorum. Rara) non in frequēti vsu contingentia. Agitatio frequēs) assidua exercitatio quia Plinius temporibus Domitiani substitit a cursu rerum gerendarum, aut agitatio posita est pro primitiuo quoniam sequitur frequens aut additum est frequens ad maius argumentum. Tritum) vulgatum. Hoc) ob id. Sum lapsus) erravi, deceptus sum. In obscuro) in certū dubium. Referebatur) proponebatur in consultationem tandem post longā excusationem rem ipsam aggreditur. De libertis) puniendis vel liberandis. Afranij Dextri consulis) lib. v. mentionem facit Afranium Dextrum tunc fuisse consulem designatum. Suorum) seruorum & libertorum. Scelere) malo animo & odio in dominum, plerumq; enim domini non iudicio sed scelere perimuntur. Obsequio) hortāte Dextro qui forsā infirmus erat & cū desperaret posse viuere orauerit suos vt se interficeret. Quis? ego) cum Plinius dixisset alius, eque assignasset nomen, iure Aristo poterat dicere, quis erat ille Senator qui post habitam de libertis quæstionem eos censuerat liberandos. at Plin. respondet ego eram: q̄ hoc nihil refert ad consultationem nostram. Relegandos) ad tempus: relegare esse ad certum tempus: deportare in perpetuum notauimus apud iurisconsultos. Sententiæ Singule) Disiunctæ & solæ. Illis) relegantis & absoluentis. Hæc) quæ censet occidendos. Vna) sedebant quomodo diuidendæ, tanq̄ simul conuenirent & eadem sentirent. Temporaria) momentanea, ad breue tempus. Discordia) nam deiecta, superataq; eorū sententia qui liberandos censebant inter se dissensissent. Constatet suus numerus) vt in tres Classes diuideretur Senatus vnaq; esset eorū qui liberandos arbitrabantur, altera qui relegandos, Tertia qui puniendos. Duæ) sententiæ relegantis & occidētis. Ingereretur) Coniungerent. Breuib; inducijs) pace sequitra nō in breues dies sed in horā & ipis momentū. Paululū referret) nulla vel parua admodū differētia es-

Diuidere
sententiam.

set inter idem displicere, & idem non placere: quibus enim placebat occidere non placuerat relegare, & contra antiquissimi codices habent paruulum. Coactum) a Senatu. Diuidere sententiam) vnus qui de rebus singulis referret, nam vt diximus, diuidere sententiam est, cum aliquis in dicenda sententia duas pluresve res cōplectitur: & si non omnes ea probantur, postulat quispiam vt de rebus singulis referatur. Oportuisset) diuidere sententiam eius qui morte multaret, & qui relegaret: non etiam diuidere debueram illam sententiam vnus, quia res duas comprehendebat relegare scilicet & supplicio afficere. Diuersa) necare & relegare. Ibi)

in Senatu. Integra) non peracta. Iudicij) cur id senserim. Carptim) interpollatim. Obstreptentibus) cōtradictoribus, reclamantibus. Iungere) cōtinuare. Ne) an ne. Perimant) quod magis placet q̄ premant. Nouissimam) quæ petit absolui.

Collatis) coniunctis suffragijs, quia sententiæ numerantur, non ponderantur. Tantumdem) idem, Iuuen. Dicere si tentes aliquid tacitusve recedas, Tantumdem est ferunt pariter. Cōtraria) Aristoteles lib. v. primæ philosophiæ, sic contrarium a diuerso distinguit. Cōtraria inquit dicuntur ea, quæ differentia genere simul eidē inesse non possunt: & ea quæ inter sese plurimū eorum omnium differunt quæ sub eodem genere collocantur: & itē ea quæ inter sese plurimū eorū omnium differunt, quæ in eodē susceptiuo suscipi possunt: & ea quæ inter sese plurimum eorum omnium differunt, quæ sub eadem potentiā cadunt, & ea insuper quæ maxime aut simpliciter aut genere aut specie differunt. Diuersa dicuntur ea quorū aut species sunt plures aut materies aut substantiæ ratio atq; omnino diuersum ipsum opposito modo eidē dicitur. Diuersæ) remotæ, superatæ. Quid) an ne. Lex) de Senatu habēdo. Dirimi) separari. Alia omnia) diuersa a priori sententia. verba legis sunt a verbo qui vsq; examina. Expende) libra, trutina, q̄ optime & apertissime legē illā interpretatur. Solēnibus) immobilibus.

At enim) dicēt aduersarij. Diuidatur sententiæ) separemus eos qui sentiunt interficiendos a relegantibus. Præualeat) numero vincat. Ad censentes) quid facit istud. Deliberantibus) si quæ absoluit superior erit. Mitius) absolutio, quia leges semper fauent reo. Qui puniunt) scilicet morte. Comparari absoluentibus) seorsum a relegantibus cōferri cum absoluentibus. deinde relegantes iterum cū absoluentibus, quia vincentur mox debēt

punientes & relegantes inter se conferre. Quibusdam) fortasse gladiatorum. nam legimus Caium principē Proculum repente in arenam e spectaculis deductum commississe Thraci, mox, hoplomacho bisq; victorē iugulari iussisse. Sors) ducta. Seponit) iubet seduci. Exegerit) vicerit. Superiorem) secundā, legitur etiam

qui libertos relegādos, seruos supplicio adficiendos censuisset, coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiam vnus, quia res duas comprehendebat, non reperiēbam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentium. Atq; adeo permittē mihi, sic apud te, tanquam ibi: sic peracta re tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quæq; tunc carptim, multis obstreptentibus dixi, nunc per ocium iungere. Fingamus treis omnino iudices in hanc causam datos esse: horum vni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui: vtrum ne sententiæ duæ collatis viribus nouissimam perimant, an separatim vnaquæq; tantundem, quantum altera valebit: nec magis poterit cū secunda prima connecti, quā secunda cum tertia. Igitur in Senatu quoq; numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quod si vnus, atque idem & perdendos censeret, & relegandos, num ex sententiā vnus & perire possent & relegari: num deniq; omnino vna sententia putaretur, quæ tam diuersa cōiungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniēdos, alter censeat relegandos, videri potest vna sententia, quæ dicitur a duobus: quæ non videretur vna, si ab vno diceretur. Quid lex, non aperte docet dirimi debere sententiās occidentis, & relegantis, cum ita discessionem fieri iubet? Qui hæc sententis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite, qua sentitis. Examina singula verba, & expende, qui hæc censetis, hoc est qui relegandos putatis, in hanc partem, id est in eam, in qua sedet, qui censuit relegādos. Ex quo manifestum est, non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia animaduertis, vt nō cōtenta lex dicere alia, addiderit omnia: num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt, quam qui relegant: in illam partem ite, qua sentitis. Nōne videtur ipsa lex eos, qui dissentiūt, in cōtrariam partem vocare, cogere, impellere: num consulere etiam vbi quisq; remanere, quo trāsgredi debeat, non tantum solēnibus verbis, sed manu, gestuque demonstrat? At enim futurum est, vt si diuidantur sententiæ interficiētis & relegantis, præualeat illa, quæ absoluit. Quid istud ad censentes, quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat: quod est mitius, oportet tamē eos qui puniunt & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari, scilicet vt in spectaculis quibusdam fors aliquem se ponit, ac seruat, qui cum victore contentat: sic in Senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina: & ex duabus sententiis eam quæ superior exierit, tertia

superior exierit vel extiterit, quod non improbo. Expectat) vt cum ea committatur. Cetera) secūda & tertia. Perimuntur) reprobantur. Sententiarum) secundae & tertiae. Planius repetam) sic in sequētibz ad Caluissium dicet post rem narratam, quam verebatur ne parum expressisset, Apertius calculos ostendam. Initio) dum ille qui relegat sententiam suam dicit. In alia) in diuersam sententiam & locum. Similis docenti) fio tanquam magister tibi. Sententias) occidentis & relegantis. Iri) disquiri. Quod postulabam) vt diuiderentur. Nam postulare est desiderium suum siue amici sui in iure apud eum qui iurisdictioni praest exponere, vel alteri desiderio contradicere. An abstinere) discedere a relegante.

expectat. Quid, quod prima sententia comprobata, cetera perimunt? Qua ergo ratione potest esse nō vn⁹, atq; idem locus sententiarum, quarum nullus est postea, planius repetam: nisi dicente sententiam eo qui relegat, illi, qui puniūt capite, initio statim in alia discedūt, frustra postea in eo dissentient ab eo, cui paulo ante consenserint. Sed quid ego si milis docenti, cum discere velim an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Obtinui quidem, quod postulabam, nihilominus tamen quaero, an postulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum abstinuit is, qui vltimū supplicium sumendum esse censebat. Nescio an iure, certe aequitate postulationis meae victus, ommissa sententia sua, accessit releganti, veritus scilicet, ne si diuiderentur sententiae, quod alioqui fore videbatur, ea, quae absoluendos esse censebat, numero preualeret. Etenim longe plures in hac vna, quam in duabus singulis erant. Tum illi quoq; qui autoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso authore desertā, secutiq; sunt quasi transfugam, quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententiis duae factae, tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa: quae cum ambas superare non posset, elegit ab vtra vincere. Vale.

C. PLINIUS IVNIORI SVO S.

Neraui te tot pariter missis voluminibus, sed oneraui primum, quia exegeras: deinde, quia scripseras, tam gracileis istis vindemiis esse, vt plane scire tibi vacaturum (qd vulgo dicitur) librū legere. Eadem ex meis agellis nunciantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere, quae legas, sit modo vnde chartae emi possint: quae si scabrae bibulaeue sint, aut non scribendum, aut necessario quicquid scripserimus boni maliue delebimus. Vale.

Ies vindemias. Sit modo) tantum pecuniarum. Scabrae) asperae vnde scabies, quia totum corpus crustis exasperat. Plinius libro decimotertio de generibus chartarum refert, Earum scabriciem leuigari dente coctae, sed caduca litera fieri. Bibulae) multum humoris attrahentes. hinc bibula arena a Virgilio dicitur. Quae igitur chartae asperae & humorem dispergentes, quod accidit male colatis, haec pessimae sunt. Aut necessario debemus) Sensus est & ordo, Aut debemus necessario, id est ascribemus necessitati quicquid boni maliue scripserimus, quia cum simus in secessu non occupati circa rustica, fuit omnino aliquid siue bonum siue malum scribendum: an quicquid boni maliue scripserimus necessario debemus, quia tenebimus perfoluere chartam, cum nobis nunc propter graciles vindemias non sint pecuniae: aut si non erunt pecuniae vnde bonae chartae emantur, quicquid scripserimus siue boni siue mali debemus necessario i. referemus necessitati. Nam scribam tantum necessaria, vt epistolas & rationes, ac libros omittā. Quidā codices habēt delebimus, oblitterabimus, s. nec in lucem mittem⁹. an quod necessario ducti in malis chartis scribere iure scripta poterimus delendo emendare. Vel sic ordinabis, Aut quicquid scripserimus, necessario debemus boni maliue. i. quicquid librorum necessario quasi a te coacti composuerimus, id assignabimus bono demoni si bonum fuerit, si malum malo, omnino cum amico ludit.

Victus) qui occidebat. Accessit) transiit in sententiam relegantis. In hac vna) absoluto. Singulis) solis, separatis. cōiunctae enim superiores erant illi quae absolutebat. Eius) qui cē fuerat necandos. Destituti) a duce. Transfugam) confugientem ad alienam sententiam. nam proprie transfuga dicitur miles qui a suis ad hostes transit. Te nuit) vicit. alibi vsus est compositio dicens, obtinui tamen quod optabam. Altera) quae censebat relegandos. Tertia) quae necandos. Vtra) a relegante vel liberante.

O Neraui) Iuniori excusat quod multa volumina legenda misisset, quod intellexerat illi vacare propter graciles vindemias. Exegeras) postulaueras vt multos libros mitterem ad te. Graciles) steriles.

Istic) i agris tuis. Puto esse Terentium iuniorem, qui equestribus militijs, atq; etiam procuratione Narbonensis Prouinciae integerrime functus receperat se in agros suos, paratisq; honoribus tranquillissimum ociū prae-tulerat: Latina Graecaq; lingua tantum valens, vt ea videretur magis excellere, quam tum maxime loqueretur. Quod vulgo dicitur) quod est in prouerbio.

Eade) esse graciles vindemias. Sic ad Venatorem scribit, se colligere vindemias graciles. Quidem) vberiores tamen quam expectauerat. Meis agellis) Tuscis & Transpadanis. Licebit mihi) non occupato circa ferti-

Scaber.

Argumen-
tum.

Confecerūt In sinu Paterni amici deslet infirmitates & mortes seruorum suorum, attamē duo solatia memo-
rat inuenisse, manumittēdo illos ante obitū, & testamēta tanq̃ legitima scribere cōcedēdo. Confecerūt
cōcusserūt, pstrauerūt. Meorū) seruorū iuuenū, qđ maius dānandū est: alij legūt, equidem iuueni solatia
duo. Paria) resistentia, sedantia. Solatia tamē) .f. sunt lenientia tamē aliquantulū dolorē. Facilitas manumit-
tēdi) qđ illos facile in libertatē mitto. Immatturos) ante tēp⁹. Seruis) infirmis. Quasi testamēta facere) signa-
te & de iure loquutus est, cū omnino leges vetēt seruū posse legitimū testamētū facere: sed permittēte etiā do-
mino nō videt esse legitimū, cum
testamētū sit res publica quæ nō
potest per aliū fieri: vnde Iuriscō
sulti voluerūt testamētū qđ per-
misisset pater filiofamilia, esse ra-
tum. Testamēta autē solita man-
dari custodiā testatī Tranquil. cū
refert Cæsaris Dictatoris testa-
mentū prolatū, qđ virgini Vesta-
li maxime demādauerat, & pari-
ter Augustū suū testamētū depo-
suisse apud sex virgines Vesta-
les. Custodio) asseruo. Man-
dant) iubēt. verbis em̄ imperati-
uis nuncupabāt antiqui testamē-
ta. Rogant) me, vt illa tanq̃ le-
gitima custodiā, vel interrogant
& stipulant. Qđ visum) illis in
testamētis est seruīs, an magis mi-
hi permittere illis. Ocūs) sine
cunctatione. Suis) cōseruis be-
neuolis. Diuidūt) describūt, sine
testamēto qđ habēt. Donant)
per tabulas. nā donatio fit etiam
interviuos nulla necessitate iuris
officiove sed sponte: quæ si non
fiat, nulla reprehensio est: si pre-
stetur, plerūq; laus inest. Relin-
quūt) post mortē per hereditatē vel legatū. Intra domū) domesticis tantū cōseruis. Dom⁹) dñi. Acq̃escā)
Remittar, refociller. Debilitor) sio infirmior & min⁹ fortis. Humanitate) facilitate, clemētia, misericordia, bene-
uolētia, quā Græci φιλανθρώπων. Hoc ipsum posse facultates dilargiri. Durior) seuerior q̃ sim erga meos ser-
uos. Huiusmodi casus) infirmitates & mortes seruorum. Eoq; ob id qđ iacturā i facultatib⁹ fecerit. & ideo q̃-
rant, an qđ sint cōstātes neq; flectant. Nescio) imo scit, neq; magnos neq; sapiētes esse. Hoīes nō sunt) inhu-
mani, neq; clemētes sed feri. Affici) subijci humanis affectib⁹, q̃ sūt animi mor⁹ improbabiles, subiti, cōcitati. Nō
educo, inq̃t Seneca, sapiētē ex hoīm numero, nec dolores ab illo securi ab aliqua rupe nullū sensum admittente
submoueo. Memini ex duab⁹ partib⁹ esse cōpositū illū, altera est rationalis, hęc afficiūt, dolet: illa intrepida est &
indomita: inde subiūxit Plin. dolere, p̃ q̃ aliq̃ legūt affici dolore. Resistere tñ) animi. f. rōne, qđ est hoīs, p̃p̃riū
secūdū philosophos. Solatia admittere) adhibere dolori fomēta. Solatijs nō egere) esse fortis & cōstās i ad-
uersis, magis placet legere, nō solatijs nō egere, videlicet ita pturbari vt op⁹ sit solatijs. Iis) hoīb⁹: an po⁹ ti⁹ ser-
uis. Plura) scripsi. Est qđā voluptas dolēdi) i dolore sit qđā voluptas. Ouid. Est qđā flere voluptas. Sedatur
lachrymis, egeritq; dolor. In amici sinu) familiariter apud amicū. Desleas) infortuniū tuū, isq; laudet lachry-
mas tuas tanq̃ pias, vel illis ve-
niam præstet.

Argumen-
tum.
Tiberis
inundatio.

Nvm) Tiberis crebris ac
subitis incrementis auge-
tus q̃ magis olim aquis q̃
in vrbe stagnatib⁹: qñmo vates
intelligit poti⁹ ac monitor auctu
semp religiosus veri⁹ q̃ scū⁹. Ve-
rūtāmē cū Plin. hęc Macrino suo
scriberet, adeo alueū suū excesserat, vt oīa plana cōtexerit: licet fossa a Traiano pcussa admodū exhaust⁹ foret.
Insup Anio ipse nemora & villas adiacētes dissecerat. Petit igit sibi nūciet Macrin⁹: siqđ simile i regione trāspa-
dana accidisset. Nū) an. Istic) Brixig. Hic) i vrbe. Diluuiā) inūdatiōes sūt. Excessit) licet inclusus vtrinq; la-
terib⁹. Alibi nō legi excreuisse Tiberim sub Traiano. antea sēpi⁹ & postea. nā sub Othone memorāt Tacit⁹ & Plu-
tarch⁹, nunq̃ prius in tātū sublatū, neq; tot res perdidisse. siqđē prurupto ponte Sublicio ac strage obstātis mo-
lis infusus nō modo iacētia & plana vrbis loca: sed secura huiusmodi casuū impleuit. rapti pleriq; ex annonę fo-
ro, plures i tabernis & cubilib⁹ intercepti, corrupta stagnatib⁹ aq̃s fūdāmēta insularū, dein remanēte flumine col-
lapsa. Imperāte etiā Antonino philosopho inundatio grauissimā peperit. q̃ res & multa vrbis edificia vexauit, plu-
rimūq; animalū interemit, famēq; qualē sub Othone grauissimā peperit. & vt omittā sub Theodosio eiusdem
fluminis ingēs incrementū: sat illud quod sub Mauritio omniū quæ hacten⁹ legerim maximū erit retulisse, adeo
vt ipsius aq̃e super muros vrbis insuerēt, & maximas in ea regiones occuparent. Demissioribus) inferiorib⁹.

C. PLINIUS PATERNO SVO S.

Confecerūt me infirmitates meorū, mortes
etiā & quidē iuuenū. Solatia duo nequa-
paria tanto dolori, solatia tamē, vnū, facilia
tas manumittēdi: videor em̄ nō omnino im-
matturos perdidisse, quos iam liberos perdia-
di: alterū, cū permitto seruīs quoq; quasi te-
stamēta facere, ea q̃ vt legitima custodio, mandāt, rogātq;
qđ visum: pareo ocūs, suis diuidunt, donāt, relinquūt dūta-
xat intra domū, nā seruīs Resp. quādā, & quasi ciuitas do-
mus est. Sed q̃q̃ his solatijs adquiēscā, debilitor, & frāgor ea-
dem illa humanitate, quæ me vt hoc ipsum permittēre, ina-
duxit. Nō ideo tamē velim durior fieri, nec ignoro alios hu-
iusmodi casus nihil ampli⁹ vocare, q̃ damnum: eoq; sibi ma-
gnos homines & sapiētes videri, qui an magni, sapiētesq;
sint, nescio, homines non sunt. Hominis est enim adfici do-
lore, sentire, resistere tamē, & solatia admittere, non solatijs
nō egere. Verum de his plura fortasse quam debui, sed pau-
ciora quam volui. Est enim quādā etiā dolendi voluptas,
præsertim si in amici sinu desleas, apud quē lachrymīs tuis
vel laus sit parata, vel venia. Vale.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Nvm istic quoq; immite, & turbidum cœlum:
hic adfiduæ tēpestates & crebra diluuiā. Ti-
beris alueum excessit, & demissioribus ripis
alte superfunditur, quanquam fossa, quam

aqua superabundante. Prouidentissimus) epitheto conuenienti, & opportuno Traianum prouidentissimū appellauit, vt qui urbem maiora damna prospiceret passuram, nisi fluminis incrementū fossa exhauriret. quare in epistolis ad eundem imperatorem, dum veretur ne lacus flumini commissus totus in mare afflueret, prudentissimum appellauit. Est autem prudentia sapientiae pars. Premit) occupat. Solum planum) terrae planities.

Cernitur pro solo) apparet aqua instar soli. Super verbo solo plura alibi. Quae solet accipere flumina) Tinnia quae Strabo Tonā dicit, & Glanis, primi fluium Tiberim influunt: precipui tamen Nar & Anio eum flu-

prouidentissimus imperator fecit, exhaustus, premit val-
leis, innatat campis: quae planum solum, pro solo cernitur:
inde, quae solet flumina accipere, & permista deuchere, ve-
lut obuius retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros,
quos ipse non tangit. Anio delicatissimus amnium, ideoque
adiacentibus villis velut inuitatus, retentusque, magna ex
parte nemora, quibus inumbratur & fregit, & rapuit. Sub-
ruit monteis, & decidentium mole pluribus locis clausus,
dum amissum iter quaerit, impulit tecta, ac se super ruinas
euexit, atque extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris
illa tempestas non deprehendit: alibi diuitum apparatus, & gra-
uem supellectilem, alibi instrumenta ruris: ibi boues, ara-
tra, rectores: hic soluta, & libera armenta: atque inter haec ar-
borum truncos, aut villarum trabeis atque culmina, varie, la-
teque fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo vacauerunt, ad
quae non ascendit amnis. Nam pro amne imber assiduus, &
deiecti nubibus turbines: prorupta opera, quibus preciosa ru-
ra cinguntur, quasiata, atque etiam decussa monumenta. Mul-
ti eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta lucti-
bus damna. Nequid simile istuc, pro mensura periculi, ve-

uium augent. Deuchere) in ma-
re. Retro cogit) repellit. fuit in
secunda lectione, resistere cogit.

Alienis) Nare & Aniene praefertim. Quos ipse non tangit)
quia ipse Tiberis dum repellit
aquam Naris & Anienis causat
vt illa per agros circumiacentes
diffundatur. contegit ergo cam-
pos non sua, sed aliena aqua.

Anio delicatissimus amnium) Anio.
hic ex Alba decurrens praeter La-
tinam Marforum urbem & pro-
pinquum illi campum Tiberim
ingreditur. & paulopost cum hac
retulisset Strabo, Iuxta, inquit, Ti-
bur cataracta, hoc est descensus
existit, quem Anio facit, ubi na-
uigabilis esse incipit cum e subli-
mi profundam in vallem defer-
tur, & per urbi ipsi vicina nemo-
ra. At Plinius scribit Anienem ori-
ri in monte Trebanorum, tresque
lacus amoenitate nobiles in Tibe-
rim deferre. Dionysius vero lib.
quinto suarum antiquitatum, Flu-
men, inquit, Anio Tibure effusus
ab excelsio scopulo per planiciem

Sabinorum Romanorumque fertur vtraque regionem determinans. Influit in Tiberim aspectu pulcher & potu
dulcis. Iuli) autem Frontini, Nam cum oriatur Anio supra Trebiam augustam, seu quia per saxosos montes de-
currit, paucis circa eum oppidis obiacentibus cultis, seu quia lacus altitudine in quo excipitur, veluti depuratur,
imminentium quoque riuorum opacitate inumbratus frigidissimus simul ac splendidissimus eo peruenit. Hac
tam felix aquae proprietates omnibus dotibus aequatur Martiam, copia vero superatura. Adiacentibus villis)
nam sicut Tiberis pluribus prope solus, quam ceteri in omnibus amnes accolebatur, aspiciabaturque villis, ita
Anio & ipse nauigabilis amoenitate sua pluribus villis incolebatur. quod aperte docet Papinius. Inuitatus)
locorum & aedificiorum amoenitate. Quibus inumbratur) Statius in syluis, Non longius usque Indoluit natu-
ra sibi, nemora alta citatis Incubere vadis, fallax responset imago Frondibus, & longo eadem fugit umbra
per vndas. Et paulopost, Venerabile dicam Lucorum semiunte quae vada fluminis intra Cernis: an ad sylvas
que respicis aula tacetes. Inibi) dum villam Vopici celebrat, fluminis amoenitatem multis prosequitur. Sub-
ruit montes) dum princeps ruit, saxa secum trahit. Decidentium) & sylvarum & saxorum. Clausus) retentus,
obstructus. Pluribus locis) alui sui. Amissum) interceptum. Impulit tecta) villarum culmina disiecit. Ere-
xit) excreuit, extulit, transmisit. non improbo euexit. Excelsioribus terris) vt tumulis & collibus, super quos
non ascendit diluuium. Tempestas) inundatio. Deprehendit) circumcludit. Diuitum apparatus) non
minus enim suburbana praetoria, villaeque statuis ornabantur, tabellisque & auleis ac preciosa supellectili instrue-
bantur, quam domus urbanae ex testimonio Papinii. Grauem supellectilem) multarum rerum mobilium
ad usum domesticum. Paulus de supellectili connumerat quae appellatione eius contineantur. Instru-
menta ruris ad quotidianum usum ruris parata, aratra, corbes, falces, bidentes, ligones, ferrulae, acus, cul-
telli, vuangae, runcones, & quae latius libro secundo Palladius recenset. Ibi) in aliquo loco. Rectores)
bubulci, aratores. Hic) alibi. Soluta) sine iugo. Libera) sine custode & rectore. Armenta) bo-
ues & equi, & caetera maiora animantia. Virgilius, Hac satis armentis, superat pars altera curae Lanige-
ros agitare greges. Armenta dicta putant ab arando quasi aramenta: alij ab armis quibus apta sunt, Armenta.
etenim qui praelijs intersunt: boues etiam & maiora animalia milites armabant corio. Trabes atque
culmina) codex pontificius non habet atque culmina. Varie) nam viua partim nabant, partim mergeban-
tur) inanima leuiora superextabant, grauiora interdum mergebantur, quandoque supernatabant. Turbi-
nes additi sunt nubibus) venti in se contorquentes, qui conuoluunt rapiuntque non solum agrestium la-
bores, sed etiam tecta, praesertim si repugnantes sint, turbines dicuntur. quod si turbines interpretaberis
tempestates, tunc commodius legetur deiectioni quam adiecti. Opera) maceries, monumenta in agris
posita. Decussa) detecta. Debilitati) debiles facti aliqua membrorum parte. Obruti) aqua. Obtriti)
ruina domorum vel fragminibus montium collisi. Luctibus) ob mortaliū & armentorum, ac rerum perni-
ciem. Simile) diluuium euenit. Pro mensura periculi) quando remetior in quo periculo fuerit Latium,

Consulas solitudini meae) me admoneas nihil fuisse. Tale) damnum euenerit. An expectes) immo secū dum aliquos maius tormentum est expectare. Hinc Virgil. de fontibus dixit, Inclusi pœnam expectant. & ille ille crudelissimus Tyrannus volentibus mori vim adhibebat viuendi. nam mortem adeo leue supplicium puta bat, vt cum audisset vnum ex reis Carnullum nomine anticipasse eam, exclamauerit, Carnullus me euasit. Mo dus) terminus certus vt doleas quantum sis passus. Nisi tantum) quid si, nisi tamen. Non est timendus) mo dus) quia nescis quantum mali possit accidere. Timeas) maximum.

Argumen
tum.
Domitius.
Tullus.

FAlsum est) Laudat Domi tium Tullū, qui in vita mo ribus nō satis probatis, ta men laudabile testamentum reli querat praeeritis captatoribus, & relicta filia herede legatis, in super pluribus est prosequutus nepotes & pronepotē, ac in pri mis vxorem pietissimam, quē il lum diuitē quidem, sed senem & podagra perditum diutius sustē ruit. Speculū morū) indicium esse quibus morib⁹ fuerint dum viuerēt. Morte) dum moritur relicto testamēto honestissimo.

Vita) qua omni astu diuitias quaesuit, ac se captandum per mittere simulabat. Cōmunis) nam erat filia naturalis Domitij Lucani fratris Domitij Tulli, q illā adoptauerat: & cū adoptio imitetur naturam, videbatur esse cōmunis filia duobus fratribus: cum tamen vnus Domitij Tulli foret. quoniā olim adoptiuus fi lius in potestate adoptantis trāsibat, hodie autē secus nisi in q busdā casibus. Prosequutus) est) bene affectit. Nepotes) filios fi liae adoptiuae. filius nepos aliq descendentes vsq; ad trinepotē, li beri: vltra hos posteriores, pprie appellantur. quēadmodum pa ter auus & reliqui vsq; ad trita um parētes, vltiores vero ma iores nominantur. Pronepotē) nepotem filiae adoptiuae. Iucū diissimis) amplissimis. Omnia) fecit, executus est. Tanto ma

Nepotes.

Maiores.

Improbis

Taciti loc⁹
Curtius
Mantia.

Manumit
tere.
Circūscri
bere.

gis) plenissima pietate, quia fuerunt omnia inexpectata. Sermones) rumusculi, fabulationes. Alij) vt captato res. Fictum) quia simulabat illos se relicturum hēdes, qui se captabant. Ingratum) acceptorum numerū.

Illum) Tullum. Confessionibus) nam fatentur se esse de numero captatorum, dum illum tanquam ingra tum accusant. De patre) suo, quod se hēdes non reliquisset. Orbi) sine patre & hēditate relictū. Alij) qui non captauerant Tullum. Contra) sentiunt. Ferunt laudibus) extollunt laudando mirandum in mo dum. Hoc ipsum) factum Tulli. Sit frustratus) deceperit. Improbis) auaras. Improbis existimat Iulia nus eum, qui de viui hēditate sollicitus est: sic Vlpianus de vulgari & pupillari testamento. Pro moribus temporum) quibus auaritia adeo incuberat vt nemo diues orbus non captaretur: id quod saepe Iuuenalis pul sat, sed frequentius Martialis notat. Non fuisse ei liberum) non potuisse aliud testamentum legitimum fa cere. Reddidisse) quia illas acceperat cum fratre ab auo filij: honestum ergo erat, vt ad illam redirēt, ne quod prospera fortuna accreuerat, hoc in alium proueniens luētiosum ei procederet. Per filiam) respectu filiae, quod statim ostendit. Auctus) factus opulentior. Curtius Mantia) suspicor apud Tacitum mendam inole uisse libro. xij. vbi legitur, Curtilius Mantia superioris exercitus legatus: restituiq; debere Curtius Mantia. Ge nerum suum) cui vnicam filiam dederat. Is) Domitius Lucanus frater est Tulli. Sub ea conditione) talem institutionem permittit ius fieri. vt. ff. de hēdibus instituendis ex Africani verbis apparet, ac ex autentica, ex cipitur Codice de bonis quē liberis. Eius) Lucani. Neptem suam) filiam filiae ipsius Curtij. Manu patris emissa) Aduerte secundum Iurisconsultum fuisse Plinium locutum improprie, cum manumitti dicantur serui, emancipari vero filij. verum quandoq; eo verbo Iurisconsultus hoc modo quo Plinius abutitur: vt. ff. de offi cio proconsulis & legati. Pater) Lucanus. Emiserat) emancipauerat. Patruus) Tullus. Adoptauerat) vt filij bonis gauderet. Circūscripto) decepto, sublato, Circūscriptores, inquit Seneca, dici solent q aliquid sustu

reor: teq; rogo, si nihil tale est, quam maturissime sollicitu dini meae consulas. Sed etsi tale, id quoq; nuncies. Nam par uulum differt patiaris aduersa, an expectes: nisi quod tantū est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. Vale.

C. PLINIUS RVFINO SVO S.

Alsum est nimirum, quod creditur vulgo, Testamenta hominum speculum esse mo rum: cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quam vita. Nam cum se captandum praeuisset, reliquit filiam hē redem, quae illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Prosequutus est nepotes plu rimis, iucundissimisq; legatis. Prosequutus etiam pronea potem. In summa, omnia pietate plenissima: ac tanto ma gis, quoniam inexpectata sunt. Ergo variū tota ciuitate ser mones: alij fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seq ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus pdunt, qui de illo vt de patre, auo, proauo, quasi orbī que rantur: alij contra hoc ipsum laudibus ferunt, quod sit fru stratus improbas spes hominū, quos sic decipere pro morib⁹ temporum, prudentia est. Addunt etiā non fuisse ei liberū alio testamento mori: neq; enim reliquisse opes filiae, sed red didisse, quibus auctus per filia fuerat. Nā Curtius Mantia perosus generum suum Domitium Lucanū (frater est Tull li) sub ea conditione, vt filiam ei⁹, neptem suam instituerat hēredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater, adopta uerat patruus: atq; ita circumscripto testamento, consors

lerunt. Et Aſconius circumſcriptum interpretatur ſublatum, circundatum, prætermiſſum, deceptum. M. Tulli⁹ in ſecunda Philippica, Quid em̄ aliud ipſe dicebat, niſi quod circumſcriptus eſſet Antonius. Et in ſexta, Ille ſe fluuio Rubicone. cc. milia circumſcriptum eſſe patiatur. Ac in. xij. Parato de circumſcribendo adoleſcente ſententia conſularis. Demum in vltima, Aut adoleſcentes circumſcribunt. Idem Cicero libro tertio Officiorum, Circumſcriptio adoleſcētium lege Latoria. Et de Finibus eodem libro, Circumſcriptus igitur ijs ſentētijs, quas poſui. Videtur huius verbi circumſcribere viſ deducta ab illo grauiter factō Pompiliij legati ad Antiochū: cui

frater in patris poteſtate emancipatam filiā adoptionis fraude reuocauerat, & quidem cum opibus ampliſſimis. Fuit alioquī fratribus illis quaſi fato datum, vt diuites fierent inuitiſſimis, a quibus facti ſunt. Quinetiam Domitius Afer, qui illos in nomen adſumpſit, reliquit teſtamentum ante octo & decem annos nuncupatum: adeoq; poſtea improbatum ſibi, vt patris eorum bona proſcribenda curaue- rit. Mira illius aſperitas, mira felicitas horum: illius aſperitas, qui numero ciuū excidit, quem ſociū etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus ſucceſſit in locū patris, qui patrem abſtulerat. Sed hæc quoq; hereditas Afri, vt reliqua cum fratre quaſi ſita, tranſmittenda erant filiæ fratris: a quo Tullus ex aſſe hæres inſtitutus, præluſq; filiæ fuerat, vt reconciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor, ſcripſit. In quo deniq; omnibus adfini- tatibus pro cuiuſq; officio gratia relata eſt, relata & vxori. Accepit amœniſſimas villas, accepit magnam pecuniā vxor optima & patientiſſima: ac tanto melius de viro me- rita, quanto magis eſt reprehenſa, quod nupſit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, ætate decliuīs, diu vi- dua, mater olim, parum decore ſequuta matrimōnium vi-

cum tradidiſſet Senatuſconſultū ne Ptolemæum laceſſeret, & rex dixiſſet ſe cum amicis collocatu- rum: indignat⁹ Pompilius quod aliquam morā interpoſuiſſet vir- ga ſolum quo inſiſtebat, denota- uit. & prius inquit, q̄ hoc circulo excedas, da reſponſum, quod Se- natui referam: q̄q; Columella, p- curtare vtatur, & cōtrahere. Dio- phanes inquit, Bithynius Vticen- ſem totum Dionyſium Pæni- Magonis interpretem per mul- ta diſſuſum volumina ſex epito- mis circumſcripſit. Frater) con- ſors. Tullus frater Lucani bono- rum particeps, & in vnum viuent- tes, nondum diuiſo patrimonio. nam conſortes fratres Secundus appellat, qui ſimul vitam ducunt paſſuri inuicē quicquid boni ma- liue acciderit: quod etiam in Pa- negyrico & alibi uſurpauit, cum pro patrimonio ſors interdum accipiatur. Ita Tullus ſub eadem ſorte, hoc eſt patrimonio cū Lu- cāo fratre ſuo adoptata filia quā is emancipauerat, iterum bona in

patriam poteſtatem reduxerat. Cum opibus) quibus frueretur ipſe cum patre naturali. Illis) Tullo & Lu- cano. Inuitiſſimis) admodum nolentibus Curtio Montano, & Domitio Afro. A quibus) per quorum bona. Domitius Afer) orator eximius, & Quintiliani magiſter, de quo alibi copioſius. In nōmen) in ado- ptionem. quoniam adoptatus adoptantis appellationem ſumebat: inde appellatus fuit Domitius, immo Do- mitij Tullus & Lucanus. Ante octo & decem annos) quā ipſe obiret. Hoc etiam tangit Fabius libro ſexto, Vel optima, inquit, eſt hæc ſimulatio contra ſimulantem qualis illa Domitij Afri fuit: vetus habebat te- ſtamentum, & vnus ex amicis recentioribus ſperans aliquid ex mutatione tabularum, falſam fabulam intule- rat conſulens eum, an primipilaris teſtatoris ſuaderet ordinare ſuprema iudicia. Noli inquit facere, of- fendis illum. Nuncupatum) palam factum ſine ſcriptura. Nuncupatium teſtamentum illud eſt, ad cu- ius firmitudinem & ſubſtantiam neceſſaria non ſit ſcriptura: quod intellexit Tacitus cum libro ſecundo ſcribit, Ignotos & alijs inſenſos, eoque principem nuncupantes procul arcebat: tametiſi nunc ad per- petuam rei memoriam facilioremque probationem ſoleat in ſcriptis redigi, & hoc ſit in frequentiſſimo uſu. Eſt teſtamenti genus quod appellatur in ſcriptis, quia ſine ſcriptura inualidum ſit, quo raro uti- mur. eius forma traditur Codice de teſtamentis. Improbatum) quamuis non mutauerit, quoniam non credebatur ſe tam cito moriturum. Apparet autem ei diſplicuiſſe id teſtamentum, quod eorum patris bo- na proſcribenda curauit. Eorum) Tulli & Lucani. Proſcribenda) publicanda. nam proſcriptorum & rebellium bona in ærarium deferebantur. Illius) Afri. Excidit) expulit, euerruncauit. Ex conſtitutio- ne enim Imperatoris, quæ extat in Codice contra rebelles, ac maiſtatis læſe reos, filij patrijs bonis priuaban- tur, neq; ad vllos honores admittebantur. immo nulli licebat illis opem ferre, vt exulibus mors ſolacium, & vi- ta ſupplicium foret. In liberis) in numero filiorum, adoptati loco liberorum erant. Succeſſit) dum illos hæ- redes relinquit. Abſtulerat) condemnandum curauerat. Hæreditas Afri) relicta ab Afro. nihil aliud eſt hæ- reditas q̄ ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit auctoribus Caio & Vlpiano. Reliqua) bona.

Tranſmittenda) relinquenda per ordinem ſucceſſionis: ideo dixit Afri hæreditatem tranſmittendam eſſe fra- tris filiæ, quæ erat filia eius adoptiua, quia filius adoptiuus qui eſt legitimus tantum ſuccedit patri adoptanti ab inteſtato, ſicut filius naturalis, & legitimus patri ſuo naturali. Filiæ) naturali Fratris) Lucani. Ex aſſe) ex vniuerſa hæreditate. As enim duodecim vncias complectitur, & duodecim vncijs, vniuerſa hæreditas con- numeratur. Filiæ) quæ debebat eſſe hæres. Reconciliaretur) rediret in gratiam cum filia, cum qua gerebat ſi- multates, quoniam a patre teſtamento priuata fuerat. Pietas) quia filiæ. Fides) quia frater fratri hæreditatem commiſerat vt filiæ reſtitueret. Pudor) honeſtas. Scripſit) per ſcripta fecit. Affinitatibus) tam naturalibus q̄ adoptiuis. Gratia relata) nam dum filiam relinquit hæredem, ſatiſfecit omni iuri. Pro cuiuſq; officio) vt vnusquiſq; merebatur. Vxori) Tulli. Ab ipſo) Tullo. Accepit) ex legato. Natalibus clara) parentibus claris genita. Decliuīs) ad ſenium. Olim) ſuſcepta prole, quam poſtea amiſit. Parum decore) non ſine infamia.

Quintilia.
locus.

Nūcupatū
Teſtamen-
tum.

Diuitis senis) Domitij Tulli. Perditi morbo) debilitati, chiragra, & podagra. Obibat) circuibat. Fricandos) dentifricio leuandos. Præbebat) ministris. Viuebat tamen) in tantis doloribus & angustiis non delibebat mori, secutus Corellij Rufi exemplum, qui impar dolori inedia spontanea mortuus est. Perseuerantia) ministrandi, curandi mariti constantia. Fabulas) sermunculos, res parui momenti. Auctio) venditio rerum in publico, quæ sit licitatione, hoc est interrogatione, cum res traditur plus offerenti. Tabulæ) picturæ antiquorum preciosissimæ, quibus capiebatur Tullus. Copiosus) diues. Instruxerit) ornauerit. Solitos ornari hortos statuis, iam dixerat

Plinius cum de Regulo scriberet. Et M. Tulli. iij. Officiorum, ubi refert Pythium Canio vendidisse hortos instructos: non solum statuis, verum etiam alijs rebus & ornamentis apparatus ostendit. Eodem die) mira celeritate.

Antiquissimis) ergo preciosissimis, quod notat Iuuenalis. nā inquit, Perfectissimus horū est, Si quis Aristotelem similem, vel Pithacon emit. Et iubet archetypos pluteum seruare Cleāthas.

In horreis) in apothecis statuarum. Legitur etiam in hortis, & tunc conuenit cum præcedentibus. Quæ negligebant) vel ob nimiam copiam, aut quia propter morbum nō poterat illa curare. Erudimur) instruimur, docemur. Exemplis) ad bene honesteq; viuendum, & ut nostros munificentia prosequamur. Exemplum proprie vocamus rei gestæ aut tanq̃ gestæ vtilem commemorationem ad persuadendum id quod intenderis.

Argumentum.

ET gaudium) Excusat se q̃ tristis scribat, quoniam ex studijs solatium inueniat, & librum emendandum Maximo mittit: in quem rogat ut pro se intentionem intendat. Gaudium) in rebus letis. Solatium) in tristibus est. In literis) in studio. Quod his lætius) quod sit lætius literis. Tam triste) & nihil tam triste est mihi. Vxor) Calpurniæ, de cuius agritudine in præcedentibus. Meorum) ut Encolpi. Morte) ut Zosimi. Confugi ad studia) confugim⁹ ad aliquem opis causa & solatij. Daturus in manus hominum) publicaturus, emissurus. Si quando) si vnq̃ intendisti. Intende in librum meum) tuam diligentiam intende in emendationē mei libri. Alij legunt intende libro: sicut mox, nō ipse sed ipsi. s. libro. Ut tristis) quia dolore turbabar. Intenderim parū) parā curā adhibuerim. Ut vacuo) ut liber a curis scriberē. Ut ex studijs gaudiū) puenit: si quis illa bene intellexerit. Studia hilaritate proueniunt) nam, Carmina proueniunt animo deducta sereno. Hilaritate) vacuo & læto animo.

Argumentum.

AD quæ) Mirabilem Vadi monis lacū per epistolam ante oculos Gallo ponit: cuius non tantum formæ rotunditatem & aquæ medicinā, quā plures innatantes ac fluctuantes iusulas admiratur. Ad quæ) Ordo. Negligimus ea mirāda, quæ posita sunt sub oculis nr̃is, ad quæ talia ut noscam⁹, solem⁹ longū iter ingredi & transire mare. Proximorū incuriosi) negligētes, proxima quæq;

debatur diuitis senis ita perdit morbo, ut esse tædio posset vxori, quam iuuenis, sanusq; duxisset. Quippe omnibus membris extortus & fractus tantas opes solis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, nisi ab alijs mouebatur. Quinetiam, secundum, miserandumq; dictu, denteis lauandos, fricandosq; præbebat. Auditum est frequenter ab ipso, quum quereretur de contumeliis debilitatis suæ, se digitos seruorum suorum quotidie lingere. Viuebat tamen, & viuere volebat, sustinente tante maxime vxore, quæ culpam inchoati matrimonij in gloriam perseuerantia verterat. Habes omneis fabulas vrbis. Nam sunt venales tabulæ Tulli, expectatur auctio. Fuit enim tam copiosus, ut amplissimos hortos, eodem quo emerat die instruxerit plurimis, & antiquissimis statuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ negligebant. Inuicē tu, si quid istic epistola dignū, ne grauare scribere. Nam cum aures hominum nouitate lætantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur. Vale.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

ET gaudium mihi, & solatium in literis: nihilq; tam lætium, quod his lætius: nihil tam triste, quod non per has sit min⁹ triste. Itaq; & infirmitate vxoris, & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad vnicum doloris leuamentum studia confugio: quæ præstant, ut aduersa magis intelligam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia vereor, ne ipse, ut tristis, parū intenderim. Imperare enim dolori, ut scriberem potui, ut vacuo animo lætoq; non potui. Porro ut ex studiis gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PLINIUS GALLO SVO S.

AD quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligamus: seu quia ita natura comparatum, ut proximorū incuriosi, longinqua sectemur: seu quod omnium rerum cupido languescit, cū facilis

Occasio) cōmoditas vidēdi. Dat) licet, permittit. Quacūq; de causā id faciam? Vrbe) Roma. Permulta) admiranda. Achaia) Peloponnesus, a parte totū: nā Achaia Peloponnesus, & a quibusdā pars ei⁹, vbi spi-
raculū Tenariū admirādū, sed alibi de ea copiosius. Aegyptus) admirāda sunt in Aegypto Nilus, Apis bos,
Crocodill⁹, Hippopotam⁹, Mēnonis regia, Alexandria, Pyramides, & Chemnis insula, lucos syluasq; & Apol-
linis sustinens templum, quā in quodam Aegypti lacu natat, & quocunq; venti agunt pellitur. Asia) duplex
est, altera in tertio orbis diuortio posita, altera minor, in ea prāter templum Dianae Ephesiae, admirabiles flu-
uij sunt Pactolus Meāder. Alia

Asia,

occasio est: seu qd differimus, tanq̄ saepe vīsurī, qd datur vī-
dere, quoties velis cernere. Quacūq; de causā permulta
in vrbe nostra, iuxtaq; urbem, non oculis modo, sed ne au-
ribus quidem nouimus. Quā si tulisset Achaia, Aegyptus,
Asia, aliaue qualibet miraculorum ferax, commendatrixq;
terra, audita, perlecta, lustrataq; haberemus. Ipse certe nu-
per, quod nec audieram ante, nec videram: audiī pariter, &
vidi. Exegerat profocer meus, vt amērina prādia sua inspi-
cerem. hāc perambulantī mihī ostenditur subiācens lacus
nomine Vadimonis, simul quādam incredibilia narran-
tur, peruenī ad ipsum. Lacus est in similitudinē iacen-
tis rotē circumscriptus, & vndiq; aequalis, null⁹ sinus, obli-
quitas nulla, omnia dimensa, paria, & quasi artificis manu
cauata & excisa. Color cōeruleo albidior, viridior, & pres-
sior sulphuris odor, saporq; medicatus, vis qua fracta soli-
dantur. Spatiū modicum, quod tamen sentiat ventos, &
fluctibus intumescat. Nulla in hoc nauis (sacer enim est)
sed innatant insulae herbidae, omnes harundine & iunco te-
ctae, quāq; alia fecundior palus, ipsaq; illa extremitas la-
cus effert. Sua cuiq; figura, vt modus, cunctis margo de-
ratus, quia frequenter vel litori, vel sibi illisae terunt, terun-
turq;. Par omnibus altitudo, par leuitas, quippe in speciem
carinae humili radice descendunt, hāc ab omni latere per-
spicitur, eadem aqua pariter suspensa & mersa. Interdum
iunctae, copulae, & continēti similes sunt. Interdum
discordantibus ventis digeruntur, nonnunquam destitute

uij sunt Pactolus Meāder. Alia
terra) vt Africa, quā semper ali-
quid noui ferebat: quod etiā au-
thore Plinio in prouerbium ces-
sit. Audita) alijs narrantibus.

Lustrata) nobis vidētib⁹. Pro-

focer) Fabatus. Amerina) in

agro amerino iacentia. Authore

Stephano Amerinus ab Ameria

deducitur: quod oppidū est, non

procul a Meuania, referentibus

Strabone & Plinio secūdū, quos

dam ante Persei bellum condi-

tum annis D. cccc. lxxij. distās ab

vrbe. xvi. miliarijs. Menda est a

pud Seruium grammaticum vbi

tradit Amerinum vocatū, & ei⁹

factam saepius mentionem a M.

Tullio pro Roscio: apud quem

non amerinum, sed Ameriā in-

uenies. salix amerina laudatur a

Virgil. Columella, Plinio. Hāc

perambulantī) dum hāc prādia

circuirem. Vadimonis) de quo

Plinius senior lib. ij. In Vadimo-

nis lacu insulae semper fluitant.

Corrigendus ex lib. ij. Naturaliū

Quaestionum locus apud Sene-

cam sic, Alia in Vadimonis lacu

vehuntur. cum passim habeatur

in alia inuadosis lacu vehitur. est

autem is Lacus in Etruria. Liui⁹

libro. ix. Interea res in Etruria

gestae ad Vadimonis lacum, vbi

Etruscorū opes fracte sunt Ae-

lio Vultureno regum Etrusco.

Ameria,

Vadimo-
nis lacus.Senecae lo-
cus.

Ceruleus.

Frontini
locus

rum vltimo ibidem caeso, referente Catone in Originibus. & Vadimona lingua Etrusca, Ianum dictum pu-
tat Myrsilus: at Fabius pictor, Ianum vertumnum Vadimona ab Etruscis nuncupatum. Iacentis rotae)
forma circulari & rotunda. Sinus) recessus, reflexus, concavitas. Dimensa) ad mensuram facta equalia.
M. Tullius, Vt verba verbis quasi dimensa, & paria respondeant. Color) aquae. Cōeruleo albidior) cōeru-
leus color mari datur. est autem viridis cum nigro: sed istius lacus color erat albidior. A colore fontem Cōeru-
leum, quem Claudius cum Curtio & Albulineo vrbi induxit appellatum tradit Frontinus. apud quem sic re-
stitues, Alteri quod ex fontibus Cōeruleo & Curtio perducebatur, Claudic⁹ datum est. testimonio ipsius Fron-
tini, Tranquil. & Plinij senioris. cōerulei temperationes, libro. vi. docet Vitruuius. Pressior) purior vel den-
sior. Sulphuris odor) habet sulphureum odorem. Saporq; medicatus) vt gustus aquarum illius videa-
tur medele aptus. Plinius senior libro octauo, Et succidis omnibus vsus medicatus. Vis) virtus medicina
est illis aquis. Fracta) membra. Solidantur) coniunguntur. Spatiū) lacus est mediocre. Sacer) con-
secratus dijs & publice dedicatus. Innatant insulae herbidae) Plin. In reatino quādam insulae semper fluitant
in agro Cecubo. & eodem reatino mutinensi stationensi in Vadimonis lacu, & ad Cutifas aquas opaca sylua
quā nunq̄ die ac nocte in eodem loco visitur. Hinc Seneca, Cutilarum insula natans, & arbores habet, & her-
bas nutrit, tamen aqua sustinetur. & in hanc atq; illā partē, non tantum vērō impellit, sed aura. nec vnq̄ illi. per
diē & noctem in vno loco statio adeo mouetur leui flatu. de qua multa libro. i. Macrobius & Dionysius plura
in suis antiquitatibus. has natantes insulas Seneca putat ex pumicibus constare. Quāq;) & producit omnia
alia quācunq; fecundior palus, & ipsa margo lacus germinat. Sua) particularis. Cuiq;) insularum. Mo-
dus) mensura, forma. Legitur etiam, Vna cuiq; id est eadem forma est omnibus. Margo) insularum ora. pro-
bati authores incerto genere marginem vsurpant. Sibi) inuicem, inter se. Terunt) contiguas insulas fri-
cant, & pariter abraduntur. Altitudo) profunditas, vel eminentia extra aquam. Carinae) concavitas, in-
star fundi nauis. Humili) breui admodum descensu. Hāc) aliqua insularum. Ab omni latere) tota. Suspē-
sa) superextans aquae. Mersa) vndis obrupta. Continenti similes) perpetuo spatio terrae coniunctae: vnde cō-
tinētes provincias Iuriscōsult⁹ vocat Italiae coniunctas. Digeruntur) separantur. Destitutae) seiunctae, solae.

Corbulæ. Tranquillitate) in tranquillo lacu. Minores) insulæ. Cymbulæ) nauiculæ, scaphæ, quæ naues onerarias con-
sequuntur. Legitur etiam corbulæ a similitudine corbularum ex viminibus: eas tamen Columella corbes appel-
lat, & Festus corbitas memorat onerarias: quæ in malo earum summo pro signo corbes solent suspendi. Plau-
tus dixit, Tardior est quam corbitæ sunt. Gellius. ix. Corbitas inter nauigia refert. Onerarijs) quæ maximum
onus vehunt, & structæ sunt ad importanda onera. Desumunt cursum) concurrunt. In eundem locum) con-
iunctim & simul, in rippam lacus. Appulsæ) terræ coniunctæ: nam appellere dicitur de ijs quæ ab alto terræ
redduntur. Promouent) exten-
dunt, annexu suo prorogant.

Reddunt lacum) detegunt a-
quam. Vnde) recesserint.

Auferunt) occupant, conte-
gunt ubi steterunt. Medium)
lacum. Non trahuntur) non
dissipantur, non mouentur. qui-
dam legunt non contrahunt, la-
cum, non minuunt, quia sunt tan-
quàm insulæ. Herbas) quæ in
illis sunt insulis. In extremam
rippam) in marginem lacus. Mo-
bile solum) se esse in insulis mo-
bilibus. Quam littori abrepta)
vento spirante cum insulis in me-
dium lacum delata. Non ma-
gis se descendisse) non intelli-
gunt se ab insulis descendisse, ma-
gis quàm senserant prius se con-
scendisse. Erigitur) in rectum ex-
tenditur, an potius egeritur, id est
exoneratur, emittitur. Oculis

dedit) per aperta fluxit. Specu) batatro, voragine. Mergitur) absorbetur. Alte) profunde. Quid) aliquod
signum, quod dicitur fieri in Arethusa. Subduceretur) specu mergeretur. Accepit) intromissum sit. Seruat)
secum trahit subterlabendo. Profert) emittit dum emergit. Opera) miranda.

tranquillitate singulæ fluitant. Sæpe minores maioribus,
velut cymbulæ onerariæ, adhærescunt. Sæpe inter se maio-
res minoresque quasi cursum certamenque desumunt. Rursus
omnes in eundem locum adpulsæ, qua steterunt, promouet
terram, & modo hac, modo illac lacum reddunt, auferuntque.
Ac tum demum, quum medium tenere, non contrahunt.
Constat pecora herbas sequuta, sic in insulas illas, ut in ex-
tremam ripam procedere solere, nec prius intelligere mobi-
le solum, quàm littore abrepta, quasi illata, & imposita cir-
cumfusus vndique lacum pauent. Mox quo tulerit ventus
egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascē-
disse. Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi se paulisper
oculis dedit, specu mergitur, atque conditum meat: ac si quid
ante, quàm subduceretur, accepit, seruat, & profert. Hæc ti-
bi scripsi, quia nec minus ignota quàm mihi, nec minus grata
credebam. Nam te quoque, ut me nihil æque ac naturæ ope-
ra delectant. Vale.

Argumen-
tum.

VT) A rebus serijs transire
ad lusus licet. quod etiam in
studijs obseruandum: non
enim semper grauibus intenden-
dum, sed iocis plerumque remit-
tendum: quod Secundus obser-
uans sua epigrammata excusat:
quæ diuerso metro composita
nuper amicis recitauerat: nec tan-
tum speciosa, sed omnia, ut me-
lius emendaret. Quare monet Ar-
rianum ne miretur si multa a prio-
ribus commutata depræhendet.

Miscere seueritatem, comita-
temque) condire grauitatem cum
iucunditate, animum remitte-
re, quod Traianus consueuerat:

& ideo laudatur in epistolis & Panegyrico. Illa) seueritas, ne nimia seueritate fiamus duri & tristes, & ne in-
defessa comitate, procaces, & petulantes. Hac) comitas. Excedat) transeat, quadam vicinitate inter comita-
tem & petulantiam: vnaquæque enim virtus suo vitio proxima facile in hoc declinat, nisi summa adhibeatur ac-
curatio. Si loco excedat legatur procedat, quæ prior lectio sit in pontificio exemplari. Grauiora) continentia
seria, quales sunt orationes. Lusibus) epigrammatibus. Distinguo) vario. Hos) lusus. Proferendos) re-
citandos. Tempus) ociosum, feriatum. Locum) triclinium tanquam lætitiæ receptaculum. Ut qui) ut hi lu-
sus. Legitur etiam utque. Ociosis) a negocijs vacuis. In triclinio) in cœnatione: nam in cœna Romani sole-
bant audire poemata, quod Persius notat. Lites interquiescunt) feriæ sunt propter messes, & intensos calo-
res. Iulio mense) quo etiam Romani solebant transire in domos conductas cum sua suppellectile. quod mon-
strat illo versiculo Mart. O Iuliarum dedecus Calendarum. Vidi Vacerra sarcinulas tuas vidi. Et Apertius in
Tiberio, Tranquil. ac M. Tullius subinde. Lectos) mensas. Lampridius, Heliogabalus, inquit, solido argento
habuit lectos, & triclinares, & cubiculares. Curtius, Conuiuium exornari iussit, centum aurei lecti modicis in-
teruallis positi erant, lectos circumdederant aulea purpurea, auroque fulgentia. Et libro. vij. Cum post aulea quæ
lectos obduxerant staret. Forte) ex insperato. Eodem die) quo promiseram me recitaturum. Mane) an-
te cibum. nam post recitauit. Subitam) inopinatam, improvisam. Præloquendi) præfationem faciendi, qua ve-
niam deprecabatur. quod mane non recitasset sicut promiserat, excusans se aduocatum in repentinam aduoca-

Lectus.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

VT in vita, sic in studiis pulcherrimum & huma-
nissimum existimo, seueritatē, comitatemque
miscere, ne illa in tristitiā, hæc in petulantiam
procedat. Qua ratione ductus, grauiora ope-
ra lusi, iocisque distinguo. Ad hos proferen-
dos & tempus, & locum opportunissimum
elegi, ut qui iam nunc adsuescerent, & ab ociosis, & in
triclinio audiri. Iulio mense, quo maxime lites interquies-
cunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui.
forte accidit, ut eo die mane in aduocationem subitam
rogarer, quod mihi causam præloquendi dedit. Sum enim

tionem. Irreuerentem operis) parui pendentem versuum recitationem. Quamquam & amicis) cum quibus libentius agere licet. Non abstinuissim amicis) operam meam praestitissim in defendendis amicis. Foro & negocijs) in causis forensibus. Addidi in praefatione. Praeferrem) praeponerem, & in primis ducerem. Amicis scriberem) amicorum causa actiones haberem. Mihi) ad voluptatem meam. Liber) a me recitatus. Opu sculis varius) diuersae materiae, & vario metrorum genere. Ita) varietate, qua legentium fastidium effugimus.

Ingenio) nostro tanq̃ minus excusso. Biduo) sic libro quarto meminit orationem biduo recitatam magno

auditorum assensu. Assensus) fauor, intentio, cupiditas audiendi.

Exegit) fecit. Et tamen) vera scriptura. & tamen ut alij recitatores quaedam sua scripta transeunt quae non recitarant, & quia transeunt, illa videntur improbare: sic tamen diuersa ratione ego nihil meorum scriptorum improbo, ut illa melius per auditores emendem: quinimmo aperte profiteor omnia recitare. Electa) meliora. nam nisi quae sibi displicent recitauerint, illa sane non emendabunt. Illud) quod faciunt huiusmodi lectores tantum electa recitando. Modestius) ne auditorem obtundant scriptorum copia & deteriorum. Simplicius) magis ingenuum. A mantius) a moris indicium maius, qui omnia qualiacumque sunt amicis communicem. Amat) verissime. Tedium) ut sit fastidio auditoribus.

Quid) parum, admodum, vel nihil. Conueniant) ad audiendum. Delegatus) peregrinus, substitutus: hoc magis placet q̃ delicatus. nam ante fere in eundem sensum dixerat delegata vocabula. Quam facere) emendando, & intente audiendo. Cetera)

Delegatus

Musteus.

quam habes in ceteris rebus meis. Musteum) nouellum, recentem. Sic Columella musteum fructum dixit: proinde musteum pro dulci: hinc mustea pomae, quae postea mellimela sunt appellata Varrone tradente. Retractatum) emendatum. Hoc addidit ne miretur Arrianus, si hic liber videbitur alius a priore, quem scilicet antea viderat, quia multa in emendatione fuerant commutata, ut nouus liber appareret. Ex eo) quia multa in illo fuerant emendanda. Nosti) dum illum legeres. nam Arriani Maturij iudicio in literis utebatur. Deteriora facta quae solent fieri interdum deteriora longa mora: quia nimia lima magis atterit q̃ emendat. Rescripta de nouo scripta & emendata, & statim subiungit causam: nam aliquibus partibus mutatis, quia non placebant: illae quoque quae restabant, videntur mutatae. Ea) scripta. Quae manent) quae relictae fuerunt tanquam bona.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

Nosti ne hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum vitijs irascuntur, quasi inuideant: & grauissime puniunt, quos maxime imitantur: cum eos etiam, qui non indigent clementia vllius nihil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie

ex iisdem vitiorum principijs oriatur. ad haec veteres pro appetitu aliarum rerum vsos docet Cato de re rustica. Libido inquit nausae veniet. & pro emulatione honestae rei Salustius, tanquam libido sit quod libeat, Magisq; indecoris armis & militaribus equis, q̃ in scortis atq; conuiuijs libidinem habent. Libidinitatem pro libidine Laberius posuit, si Marcello credimus. Eos) bonos viros, qui nihil reprehendendum admittunt. Lenitas) facilitas ignoscendi. Hinc Horatius, At pater ut gnati, sic nos debemus amici, Si quod sit vitium non fastidire

f v

Nosti) Monet non esse imitandum illorum consuetudinem, qui alios grauissime insectantur, in quo ipsi maxime peccant, quinimmo a vitijs se ipsum comprimendum, & alienis erroribus parcendum. Libidinum) vitiorum, libido etiam pro desiderio veneris. Lampridius enim refert Heliogaballum multa libidinum genera excogitasse, & Martialis in eundem sensum protulit libidinari. Valerius insuper luxuriae libidinem iungit, quoniam

ARGV.

Libido.

& Augustum refert Tranquil. amicorum delicta duntaxat modica perpesum. Ita cognoscat inde illud apud Græcos laudabile dictum, *ὅτι χρὴ πικρὸν εἶναι καὶ ἀπαράττητον. ἀλλὰ συγγνώμῃ τινὰ ἀνθρώπων ὄντα, καὶ τοῖς ἀνθρώποις πικρὸν ἀνὰ μῆκος, ἢ ὅτι καλὴν περικῶς ἄλλοι*, id est non oportet asperum esse, & inexorabilem, sed mitem quendam hominem existentem, & similibus incidere potentem ex quibus reprehendit acerbe alium. Tanquam nemini ignoscat) nulli reprehendendo parcat. nam monitorem omni culpa carere decet. quare in te hi reprehenduntur, qui sceleribus obnoxij gravitate ficta alios arguunt. Domi) in rebus priuatis. Foris) in publicis. Ut nobis implacabiles) ut peccatis nostris mentam pœnā irrogemus. Exorabiles) illis parcamus prædictis: nam maioris clementiæ est indulgendo corrigere peccata quàm vindicando. Omnis igitur habenda ratio & diligentia est primum ut monitio acerbitate, deinde ob iurgatio contumelia careat. Non enim debemus amici vitia ferre, quasi dissimulauerit facies tua. In de Seneca inquit, Esto vitiorum fugator, ipse aliorumque ne curiosus scrutator, neq; acerb⁹ reprehensor, sed sine reprobatione correptor, ita ut admonitionem hilaritate præuenias, & errori facile veniam dato. Sibi) suis vitijs, cum aliena acerrime insectentur. Ob hoc) quia mitissimus erat. Maximus) virtutibus excellens. Epigrammaticus poeta Petum Thraseam magnum, Tacitus egregium appellarunt. Homines odit) tanquam impossibile sit hominibus carere crimine. ipse tamen alibi Euphratem laudauit, quod vitia non homines insectaretur. Scribam) ista. Nuper quidam) incipit tanquam descripturus aliquem, qui aliorum vitia districte flagellaret, sua vero sibi indulgeret: sed per rhetorum exornationem quæ dicitur præcisio re suppressit. Ea autem sit cum dictis quibusdam reliquum quod ceptum est dici relinquitur. nam tacita suspitio q̄ disertæ explanatio atrocior est. Coram) viua voce, quam per literas de hoc homine dicam. Ne tunc quidē melius) ne quidem melius erit dicere coram. Vereor enim) ordo est, vereor ne referre id quod improbo eos sectari, carpere repugnet huic quod quammaxime præcipimus, scilicet vitandum. Repugnat) non constet sibi magna inter vtrunque discordia sit. Ille) vir sit. Qualiscunq;) cuius suis conditionis & naturæ qualiscunq; inter dum pro malo ponitur. Tacitus lib. xv. inuidiam prætendens Piso, si sacra mensæ disq; hospitales eade qualiscunq; ptincipis cruentarentur. Iuuenalis, Facit indignatio versum Qualemunque potest. Interdum pro minimo. Idem Tacitus. xiiij. Se Nero in omnes libidines effudit, quas male coercitas qualiscunq; matris reuerentia retardauerat. Insignire) notare, famosum reddere. Nihil refert exempli) non facit ad institutionem ceterorum. Non insignire humanitatis refert) id est, si tacuero, videbor fuisse humanus.

Qualiscunq;

ARGV.

OMnia) Iulium Auitum ædilitatis candidatum iam Tribunatu militū, & quæstura functum decessisse impatiēter dolet, nam Secundum tanq̄ rectorem secutus, ut aliquid disceret parentem suum iam ætate grauem, uxorem filiolarū vnicam morte reliquit: impar igitur tanto dolori a Marcellino rem totā exponit per hanc epistolam inter pulchriores pulcherrimam: inter tristiores tristissimam: inter amantiores amantissimam. Curas) alias occupationes. Auocamenta) solatia, lusus. Iunii Auiti) alius fuit Iulius Auitus, cuius obitum pariter libro quito desseult.

Grauiissimum) intensissimum maximum. Latumclauum) vestem Senatoriam, quam post virilem togam Senatorum filij induebant. Quotus quisq;) quis est tam minimus qui. Cedit) assurgit sue senioribus sue honestioribus. Statim sapiunt) adolescentes nostri sapientes se credunt esse sine præceptore. Sibi sunt exempla) se solos imitantur. Non Auitus) hæc faciebat. Eruditio) cognitio doctrinæ. De officijs vitæ) de recte beneque viuendo. Recedebat) a viris doctis. Ut melior factus) tale illud Terentianum quanuis per adulationem, nunquam accedo ad te, quin abs

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

Mnia mihi studia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excussit, eripuit dolor: quem ex morte Iunii Auiti grauiissimum cepi. Latumclauum in domo mea induerat: suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me diligebat, ita verabatur, ut me formatore morū, me quasi magistro vteretur. Rarum hoc adolescentibus nostris. Nam quotus quisque vel ætati alterius, vel auctoritati ut minor cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem verentur, imitantur neminem, atq; ipsi sibi exempla sunt. Sed non Auitus, cuius hæc præcipua prudentia, q̄ alios prudentiores arbitrabatur. Hæc præcipua eruditio, quod discere volebat. Semper ille aut de studiis aliquid, aut de officiis vitæ consulebat. Semper ita recedebat, ut melior factus, & erat factus, vel eo,

te ab ea doctior) Factus melior & doctior. Audierat) nō pūctādo. Quæsierat) quærēdo cognouerat. Seruiano) de quo multa alibi dixim⁹. Exactissimo) omni virtute absolutissimo. Legatū) Proconsulis vicariū. Tribunus) Iunius Auitus. Cepit) cōplexus est, fouit, delectauit, an poti⁹ excepit legendū, id est hospitio suscepit, honestauit: sicut nō dilexit, sed intellexit virū. f. esse exactissimū. Germania) Oīs Germania a Gallis Rhetisq; & Pannonijs, Rheno & Danubio fluminibus, Sarmatis Dacisq; mutuo metu, aut montibus separatur: cætera oceanus ambit, latos sinus, & insularum immensa spatia complectens. Germaniæ vocabulum non antiquissimum,

quod audierat, vel quod omnino quæsierat. Quod ille obsequium Seruiano exactissimo viro præstitit: quem Legatum Tribunus ita & intellexit, & excepit, vt ex Germania in Pannoniam transeuntem, non vt commilito, sed vt comes adsectorque sequeretur, qua industria, qua modestia Quæstor Consulibus suis (& plures habuit) non minus iucundus & gratus, quam vsui fuit: quo discursu, qua vigilantia hanc ipsam ædilitatem, cui præreptus est, petiit: Quod vel maxime dolorem meum exulcerat: obuersantur oculis cassi labores, & infructuosæ preces, & honor, quem meruit. Tantum non redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus: redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ consultationes. Afficior adolescentia ipsius, afficior necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat vxor, quam ante annum virginem acceperat, erat filia quam paulo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies vnus in diuersa cōuertit. Modo designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam vxorē, filiam pupillam, ignaram aui, ignarāq; patris reliquit. Accedit lachry-

quoniam qui primi Rhenū trāsgressi Gallos expulerūt, ac tū Tūgrī, tum Germani vocati sunt, ita nationis nomen non gentis euuluit paulatim: & omnes primum a victore ob metum, mox a seip-sis inuento nomine Germani vocati sunt. Omnis cæteris qui de Germania scripsere, contenti fuimus vno auctore Tacito. Pannoniam) vnam tantum Pannoniam Plin. nominat: Ptolomæus in duas diuidit: eas more suo determinans. satis constat contingere Germaniam. Commilito) militiæ socius. ex præceptis tamen eorum qui de re militari scripserūt, Tribunus Legato parere debuit: quare Auitus in hoc potest videri nihil magni præstitisse. Comes) secutor. Est enim is qui officij causa maiore comitatur. Secundus alibi, Obtinenti Africam comes hæserat: & lib. nono. Delphinus alius tantum spectator & comes. Habitus) tractat⁹, assumptus. M. Tullius pro Planco mā-

dat Quæstorem debere suum Consulem vel Prætorem more maiorum in parentis locum habere. Alij non legunt & Prætoribus habitus, sed & plures habuit: fuit scilicet Quæstor plurium Consulū. quanquam Cicero ad Caninium scribens dicat, quod ego officio quæstorio te adductum reticere de Prætorē tuo non moleste ferebam. & Anitum Prætorem in Epistolis inquit, dum Marcum Varronem eius Quæstorem commendat. Satis enim commendatum tibi arbitrabar ab ipso more maiorum, qui vt te non fugit hanc quæsturæ coniunctionem liberorum necessitudini proximam esse voluit. ac in diuinatione a maioribus nostris accepimus, Prætorem Quæstori parentis loco esse oportere. Quo discursu) labore, dum ambit suffragia. Aedilitatem) creati Aediles eadem die & hora, qua Tribuni plebis: & ne quis eis noceret concessio simili priuilegio, quale Tribunis sancitum. Duo erant Aedilium ordines: vnus in quo sellis curuis pedibus in dicendo iure utebantur: hic magistratus maior Aedilitas dicebatur. Secundus autem plebeius, curabant urbem, annonam & ludos, potestatem coercendi popinas & nouas superstitiones, exigendiq; munditias in locis publicis. & vtilem & salubrem temperaturam habebant, ne quis aquam publicam inquinaret. Aleam præterquam in Saturnalibus vetabant, diem dicere poterant ijs, qui plusquam lege finitum erat agri possiderent. Dictū Aediles secundum Varroem quod ædes sacras & priuatas procurarent. At Festo auctore quod facilis ad eos plebi aditus esset. Conuenit cum Varrone iuriconsultus in procæmio. ff. & tradit ædilibus plebem omnia scite sua detulisse. Cæsar Dictator duos Aediles constituit, qui frumento præsent, & a Cerere Cereales nuncupauit, vt in summa essent sex in vrbe ædiles. Fuit & hic magistratus in oppidis, qui vasa minora frangeret, & res quæ pluris veniret, corrigeret. Hæc sumpta ex probatissimis auctoribus. Præreptus) extinctus ante initum honorem. Exulcerat) renouat, exasperat. alibi eadem verba protulit, Decessit inquit Corellius Rufus, & quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat. Obuersantur) occurrant. Cassi) inutiles. Tantum non) etiam. super qua dictione luculenter libro nono. illud addam dici apud probatos etiam modo non ad Græcorum imitationem, qui dicunt *μερονουχι*. Tibullus, Iam modo non possum contentus viuere paruo. Valerius, Pictor equum ab exercitatione venientem modo non viuum labore industriæ suæ comprehenderat. Et Fabius. Quis enim non de iusto equo ac bono modo non & vir pessimus loquit. i. fere. Clauus) vestis senatoria auro purpura inserto. Prima) in quæstura.

Postrema) in ædilitate. Adolescentia) q; raptus fuerit in ipso flore ætatis. magis enim dolendum de morte iuuenem q; senem. nam ab illorum bona indole speranda sunt diuturniora. Necessitudini) Gellius lib. xij. deridet grāmaticos, qui necessitudinē & necessitatē inter se differre putāt, q; necessitas sit vis quæpiā premens & cogens: necessitudo aut dicatur ius quoddā & vinculū religiosę cōiunctiōis. sed is nihil differre putat, sicut suauitudo & suauitas, sanctitudo & sanctitas. & sequitur, Necessitas p iure officioq; obseruatiq; affinitatisq; infrequēs est, q; qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatisue cōiuncti sunt, necessarij dicuntur. Satis cōstat necessitudinem ab eruditis pro eo q; necessum est vsurpari. vnde a M. T. sic circūscribitur, Hæc est necessitudo, cui nulla vi resisti potest, quæ neq; mutari, neq; leniri pōt. Nā Tacitus lib. xij. dixit, necessitudinē pugne detulere, & Arrianus

Germania,

Pannonia,

Comes,

Aediles,

Necessitudo.

Necessitas,

pariter pro necessitate .ff.xlix. de re militari. Vlpianus tamen iuriscōsultus eruditissimus pro affinitate vsurpat titulo, quibus ex causis in possessionem eatur. Grandis parens) mater iam grauis annis, ideo auxilio filij indigens. Virginem) nuptam, nulli prius. Vnus dies) quo raptus est Auitus. Spes) suscipiendorum liberorum. Diuersa) ad idem legitur aduersa. Intactum honorem) adilitatem nondum ceptam geri. Lachrymis) dolori. Absens) procul ab vrbe, vbi supremum clauserat Auitus. Impendentis mali) eius mortis. Pariter) eisdem literis nunciato mihi morbo & obitu. Dolori consuescerem) sed statim obruerer. Timore) pontificius codex habet tempore.

ARGV.

A Mor) Maximum in Achaia missum ad eam ordinandam monet, vt ciuitates inspecturus singulas humane tractet. ibique laudat Achaia ab antiquitate & rebus gestis: postremo hortatur velit bonam famam in quaestura partem tueri mollius & clementer tractando homines libertati assuetos. Videtur Secundus Ciceronem secutus monentem lib. i. ad Atticum, Quintum Fratrem, qui tunc in Asia Proconsulatum gerebat, vt in ea prouincia se integre gereret. Vt quascis teneas) vt memineris prouinciales tractandos molliter, quod tu faciendum scis. Aut scias melius) moneo te vt ea quascis, melius scias: plurimum enim in amicitia valet amicorum bene suadentium auctoritas, eaque adhibetur ad monendum non modo aperte, sed etiam acriter. si res postulabit: nam & monendi amici saepe sunt, & obiurgandi si opus fuerit. Achaia) latissime vocabulo Achaiae utitur Secundus, vt non solum Peloponnesum intelligat, sed etiam Atticam complectatur, omissis autem quae a Ptolomaeo Pli. Strab. de Achaia dicuntur vno Pausania contenti erimus, qui lib. v. inquit, Inter Eleam & Sicyoniam iacens regio ad orientale pelagus uunc Achaia dicitur ab incolis, olim Aegialus & incolae Aegialenses ab Aegialeo Sicyonum rege, vel quia ibi multa populus, graece αἰγίλος dicta, nascatur. Achaeum vero Tricorythi filium tradunt nomen Achaeis indidisse. Veram Graeciam) propter virtutem in bellicis rebus & ingenia circa literas praestantia ac humaniores mores, quibus omnibus Peloponnesus & Attica inter caeteras Graeciae regiones excelluerunt. Strabo refert totius Graeciae arcem esse Peloponnesum: nam praeter inhabitantium gentium nobilitatem atque potentiam, ipse locorum situs principatum designat & imperium: ad haec Philippus Iunior Corinthum copedes Graeciae serio solebat appellare: nec Athenienses a sordidis iniurijs ad summam creuerunt, nam eodem nata solo gaudent origine, primilanicij & olei & vini usum docuere, arare quoque & serere frumenta glande vescentibus monstrauere: literae certe ac facundia, & hic civilis ordo disciplinae veluti templum Athenas habent. Quare addidit meram, quoniam reliquae partes Graeciae erant aliquantulum barbarae. Humanitatis literae) quibus vero initiati fiunt humaniores. Sunt qui legant humanitas literae, humanitas autem vetat esse superbum aduersus socios: vetat avarum verbis, affectibus communem se facilemque omnibus praestat, nullum alienum putat, bonum autem suum: ideo maxime quod alicui bonum futurum sit amat. Plato triplicem humanitatem inducit: aliam quippe per salutationem vt cum forte obuiam humaniter salutamus, & dextram porrigentes comiter excipimus: aliam cum in casus varios erumnasque iactato: quis opem clementer impendit. tertiam qua cenas & conuiuia inter se homines celebrant. Hanc Graeci φιλανθρωπία vocant: verum quam idem παιδείαν nominat, nos eruditionem institutinemque in bonas artes dicimus. quas qui sinceriter cupiunt, appetuntque, ij sunt vel maxime humanissimi: huius enim scientiae cura & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data est, idcircoque humanitas appellata est. quare hic non tam literarum elementa quam disciplinas intellexisse puto, quanuis Xenophon tradat post xvi. Cadmi literas Palamedem & Simonidem Melicum reliquas inuenisse, non scribendi solum causa, vt inquit Philostratus, sed vt etiam cognoscere quisque posset, quae non essent scribenda. Alij Mercurium literarum inuentorem prodidere, quidam Aegyptios, nonnulli Babylonios, Iosephus Hebraeos asserit: Fruges inuentae) testimonio Pausaniae, Iustini, Ouidij, Diodori, ac aliorum Ceres in Attica Triptolemo frumenti semen dedit, mandauitque, vt omnibus id donum communicaret: quidam tamen tradunt in Sicilia primum fruges inuentas: E quibus) etiam Diodorus Isidi inuentionem frugum assignat. Maxime homines) supra caeteros humanos. Maxime liberos) Hi vere liberi sunt qui affectus animi philosophia duce regere norunt. an quibus per Romanos libertas seruata est. nam Strabone referente socios sibi Athenienses asserentes proprias ipsis leges institutaque seruauerunt. & libertate donarunt, ac magnis honoribus dignati sunt. Hinc Plinius a Tanaro ager Laconicus liber gentis est: & subdit Athenas liberas fuisse, quinimmo iam dixerat Achaiae libertatem a Domitio Nerone datam, quod Plutarchus confirmat: Nostra scribens aetate Graecia per celebritatem Isthmiorum pristina libertate donata est, pristinisque legibus restituta a Nerone, cuius rei etiam Tranquil. meminit. Demetrius antea patrias leges pristinamque libertatem restituerat; & deinde Titus Flaminus edicto a pracone audientibus Graecis in hunc

mis meis, quod absens & impendentis mali nescius, pariter agrum, pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem haec, scriberem sola. Neque enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Mor in te meus cogit, non vt praecipiam (neque enim praepatore eges) admoneam tamen, vt quascis, teneas & obserues, aut scias melius. Cogita te missum in prouinciam Achaia, illam veram & meram Graeciam, in qua primum humanitas, literae, etiam fruges inuentae esse creduntur: missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est ad homines maxime liberos, qui ius a natu

Peloponnesus & Attica

Humanitas

modum prolato, Senatus populusque Romanus ac Titus Quintius Imperator ac Consul rege Philippo & Macedonib⁹ debellatis, sine custodijs liberos, immunes, suo iure viuētes fore pmittūt, Corinthios, Locros, Phocenses, Euboicos, Achaos, Phthiotas, Magnesios, Thessalos, Perrhaebos. In Titū igitur laudem illud Alcæi græcum epigramma circumfertur, ἄγαγε καὶ ξέρεις πέρσαι στρατὸν ἑλλάδος ἐς γῆν. καὶ τίτθ' ἐυρίας ἀγαγ' ἀπ' ἰταλίας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐυρώπας δουλοῦν ξύλον ἀνχίνι θήσωρ ἤλθεν. ἐδ' ἄμπαύσωρ ἑλλάδα δουλοσύνας. Quod nos latinū fecimus, Agmina Persarum Xerxes & in Hellada vexit, Et Titus extensa vexit ab Italia: Ille quidem Europę seruilia vincu-

ra datum virtute, meritis, amicitia: foedere deniq; & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorū, reuerere gloriam veterem: & hanc ipsam senectutem, quę in homine venerabilis, in vrbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit fabulis quoq;. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos hanc esse terrā, quę nobis miserit iura, quę leges nō victa acceperit, sed

la nectens Venerat, hic soluens Hellada seruitio. Ius a natura datum) Omnes enim homines si Iustiniano credimus, a natura liberi sunt, & hoc ius naturale appellatur ius gentium, postea seruitutem induxit. Tenuerunt) non adempta libertate. Achaia tamen scribit Tranquil. adempta libertate in formam prouincię a Vespasiano redactam: & necesse fuit seruiuisse si a Nerone libertate donata est. sed temporibus

Secundi suis legibus viuebat: deinde Adrianus pecunias multas, frumentum annuum, & vniuersam Cephale-niam Atheniensibus elargitus est. Virtute) rebus gestis. nam Athenienses multa ad vitam & decorum partim excogitarunt, partim excoluerunt, cōfugientes ad se humane susceperunt, pressos subleuarūt, leges optimas sanxerunt, colonias emisserunt, rempublicam optimam constituerunt, in bello excelluerunt, certamina instituerunt, in disciplinis tantum pręstiterunt, vt eorum discipuli aliorum fuerint pręceptores. Hęc latius tractātur apud Iſocratem: sic Lacedæmoniorum virtus apud Xenophontem. Virtus secundum philosophos est recta ratio: omnes enim virtutes rationes sunt. Meritis) beneficijs in Romanos & alios collatis, quorum quędam iam ostendimus. & mox alia. Amicitia) Liuius in bello Macedonico memorat Achaos tum primum cum Romanis amicitiam fecisse. Foedere) In amicitia necesse est esse conditiones æquas: in foedere non. Liber autē populus secundum Proculum is est, qui nullius alterius populipotestati subiectus est: item siue æquo foedere in amicitiam obuenit, siue foedere comprehensum est, vt is populus alterius populi maiestatem comiter conseruet, vt intelligatur alterum populum superiorem esse: non vt intelligatur alterū nō esse liberum. Fœdus dictum quod in paciscēdo porc⁹ saxo fœde mactaretur. vnde Virg. Et cæsa iungebāt fœdera porca. Vel quia fides fœderi interponatur. Auctores sunt Varro, Festus, Seruius. quomodo autem per fœciales fieret, lege plura apud Dionysium libro secundo. Religione) deorum cultu, quo maxime claruerunt Athenienses, vt testatur Iſocrates in panegyrico. Nam in primis mystica Eleusinae Cereris sacra coluerunt, quibus nonnulli Romanorum initia sunt: & Aesculapium ab Epidauro Romani in urbem aduexerunt. Religio appellatur quę in nutu & cerimonia deorū est: vel religio est quę superioris cuiusdā naturę, quam diuinā vocant, curā ceremoniæque affert. Ab hac sit religiosus, id est maiestatis religionisq; plenus, & propter sanctitatem remotus, auctoribus Gellio & Macrobio existimantibus religionē a relinquendo, sicut ceremonias a carendo dictas. Seruius ab eo quod mentem religet appellatā putat: at Cicero ab eligendo. Aggenus Vrbicus religiosum dictum putat a religando mentes ne male agant homines. Sacrum autē proprie dei esse. Huius inuentū Cretensibus ascribit Seruius. Conditores deos) respexit ad Palladē quę Athenis nomē imposuit, auxere eas Cecrops, Aegeus, These⁹. Numina deorū) quę ibi coluntur. Super hoc lege Pausaniā. Pontificius tamen codex habet nomina deorū. Veterē) antiquam. Pausanias satis superq; gloriā & gesta Atheniensium, Lacedæmoniorumq; exequitur, in omnibus benignos Athenienses, quos nullius indigos pręconij excellentes tradit Plin. tanta claritate superfluente. Senectutem) Senectus est nomē lassę ætatis, sed nondū fractę: vetustissimi omnium creduntur Athenienses & Arcades. Sacra) diuina. Macrobius enim dixit, vetustas quidem nobis semper, si sapiamus, adoranda est. In homine venerabilis) vnde Senatoribus maximus honor habebatur: & Lycurgus maximū honorem, non diuitum & potentum, sed pro gradu ætatis senum esse voluit, nec sane vsq; terrarum locum honoratiorem senectus habuit. Antiquitas) Antiquos putant dici supra mille annos disputante Tacito. Ingentibus factis) e quibus illa præcipue fuerunt bellum aduersus Persas terra mariq;, Amazonum strages, Herculis gesta, Thesei, bellum Troianum, Adrastus in Thebas. Nam Pausanias lib. vii. tradit Spartanos post Cadmum plurimum valuisse: ibiq; ab antiquissimis exordijs per varias fabulas historiasq; res Achæorum diligenter enumerat. Ad hæc inter Lacedæmonios & Argiuos bella, & Thebanorum duce Epaminonda. Peloponnesiacum, & Atheniensium contra Philippum & Lacedæmoniorum contra Alexandrum. Fabulis) vt iudicium Martis in ariopago, Palladis & Neptuni contentio, Cecropis gemina forma, & quę a Pausania innumeræ traduntur. Iactatione) inani gloria. Liuius taxat Athen. tanq; verbis non factis excellentes: Athenienses inquit literis quidē verbisq; quibus solū valent aduersus Philippū bellūgerebāt. Plin. Græci genus in gloriā suā effusissimū. Iura) M. T. pro Flacco, Ad sunt Athenienses vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortę, atq; in omnes terras distributę putant. Strabo. Populæ gubernaculo vrbes Achaie post Ogygē habitatę: adeo in regēdis ciuitatibus famā cōpararūt, vt Italicę gentes post susceptā aduersus pythagoricam sectam factionem maximam legū & institutionum partem ab hisce transtulerint. Liuius ab vrbe cōdita, Missi Legati Athenas Sp. Posthumius Albus, P. Sulpitius Camerinus, A. Manlius: iussiq; inclytas leges Solonis describere, & aliarū Græcię ciuitatū instituta moresq; noscere. Dionysius nō cōuenit in noīe legatorū. nā scribit missum Sp. posthumiū, Seruiliū Sulpitium, A. Manliū, & in sequenti anno aduenisse Athenis, & ab alijs græcis vrbibus in Italiam ferentes leges. At Pomponius iurisc. Placuit inquit publica auctoritate decem constitui viros, per quos peterentur leges a græcis ciuitatibus, vt ciuitas Romana

Fœdus.

Religio.

Leges. xij. tabularum.

fundaretur legibus quas in tabulis eburneis perscriptas pro rostris proposuerunt ut possent aptius percipi, primo decē tabulis mox additis duabus appellatę sunt leges. xij. tabularū, quarū ferendarū auctorē fuisse ex Decē uiris Hermodorū quendā Ephesiū exultantē in Italia: Dionysius tamē. x. lib. in cōmemoratiōe Decemuirorum nullum Hermodorū nominat. Nō victa) nō subacta a nobis. nā cum Romani leges ab Atheniensibus acceperant, erant Athenę libere, & sui iuris, non a Philippo neq; ab alio subacta. Placet tamē ut legat inuitis nobis. s. Rom. sed rogātibus ut illarū copiā facerent. Athenas) bonarū artū magistras & inuentrices secundū Mamer

tinum. eis summa vi expugnatis a L. Sylla libertatē, & quę habuerāt reddita testatur abbreviator Liuij, & Pausanias Adrianū multa Atheniensibus contulisse. Lacedæmonē) Spartā, Lacedæmones ut tradit Strabo ultimo praelio debellati apud Mantinēā Gręcię principatū, quem prius adepti tenebāt, ultra recuperare nequeuerunt: vnū tamen illis q̄q̄ hūc in modū afflictis pmanit ut nullo rum aliorū ditioni subiecti sint, ut que ad Romanorū imperiū, a quibus eis habitus perdurat honor propter regēdę ciuitatis probitatem. Pausanias scriptū reliquit, Lacedæmonē appellatā a Lacedæmone q̄ pręfuit legibus Laconicę regionis, cū Sparta filia Eurotę, a qua & eadem urbis cognomentum accepit. Vmbrā libertatis) vere umbrā & quandā libertatis speciē. Aliud em̄ pręesse ceteris, aliud pendere ab alijs. nā quis

suis legibus viuerēt, nutu tamen Romanorū regebātur. Durū) agreste. Ferum) inhumanū. Nihil differant) quia omnes homines sunt, & dolores sentiunt. Mollius) humanius. Non) ideo debes recordari ut eas contemnas q̄ deciderint a pristina fęlicitate. Absit superbia) Callistho auctore, obseruandum est ias reddenti, ut in adeundo qdē se facilem prębeat. Sanum vero consiliū prouinciarū pręsidibus Iuue. prębet sat. viij. Expectata diu tandem prouincia cum te Rectorem accipiet, pone irę frena, modumq; Pone & auaritię, miserere inopum sociorum. Nec timueris contemptum) non debes esse tristis, & asper, q̄ timeas ne a subiectis contemnaris: non em̄ contemnit, qui habet liberam gladij potestatem, nisi qui vilis & auarus fuerit. Qui imperium) qui fasces habet, qui in magistratu maximo est. habebat em̄ in Achaia proconsulare imperium Maximus, quem ideo sex lictores cum fascibus prębant. Qui se primus contemnit) qui non seruat dignitatem suam & personę decorum. Potestas) quilibet magistratus potestas dicitur, non officij nomen ut quidam ariolantur. Paulus de verborum significatione, Potestatis verbo plura significantur. In persona magistratuum imperium, in persona liberorum patria potestas, in persona serui dominium. Iustinianus in Institutionibus, Qui potestatem aliquam habent se excusare possunt a tutelis, ut diuus Marcus rescripsit. & ne tantum iuriscōsultorum testimonio utamur, accedamus ad nostros. Valerius de Cassio filio Trib. pl. Postquam inquit illam potestatem deposuit. Tranquil. Iurisdictionem & fideicommissis etiam per prouincias potestatibus demandauit. Martialis. x. Semper pauperior redit potestas. Iuuen. satyra. x. Gabiorumq; esse potestas. Plin. senior, Promittunt dentes Draconis mites pręstare dominos, potestatesq; exorabiles. Tertullianus, Orate inquit pro regibus & principibus & potestatibus. Sallustius, Semperq; in potestatibus eo modo agitabat, ut ampliore honore quā gerebat dignus haberetur. Valerius de Cos. & Pratore loquens, Ne in honore inquit triumphī minor potestas maiori æquaretur. Secundus in panegyrico, Meminisse debes nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, ut non sit gravior potestate libertas. Item, Finemq; potestatis alterius tanquam parum esset excipere prauenit. Manifesta deriuatione a posse deductum. Male terrore veneratio acquiritur) Inde Silius, Et metui demens credebatur honorem. Nullus enim hominum secundum Dionem sponte subiectus est, sed quando timet, potentior colit: quando audet, pœnas sumit de debiliore. Et Secundus in panegyrico dixit, Non ex me. u. nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis, reuerentia nomini nostro acquiritur: quare meritas Caligula qui cunctis terribilis videri conabatur pœnas luit. At Traianus qui amore ciuium magis lætabatur quam ueneratione fęlicissimam vitam transegit. nam certior est ex mansuetudine securitas si Senecę credimus. Longeq; ualentior) Huc accedit M. Tullij dictum ex lib. ij. de Officijs, Sed cum metus sit malus custos diuturnitatis, contraq; beneuolentia fidelis vel ad perpetuitatē, debet bonus princeps potius diligere uelle q̄ timeri, a quo non forte discrepat Claudianus in panegyrico Honorij, Non sic excubię, nec circumstantia pila, Quam tutatur amor, non ex torquēbis amari. Si recedas) ab his a quibus uenerationem quæris. Quis enim aut eum dilgat hunc metuit, aut cum a quo se metui putet. Manet amor) durat etiā post recessum tuum & mortem. At) quinimmo. Legitur etiam ac sic. ut sit sensus, sic manet ut. Ille) timor vertitur in odium. Hic) amor. Officij tui titulū) dignitatis tuę nomen, q̄ missus fuisti Legatus cum procōsulari imperio ad ordinandum gręcas ciuitates & mores reformandos, ut ea constitueres, quę ad perpetuam earum quietem essent profutura. Tibi ipsi) per te ipsum

Potestas.

in utilitatem tuam. Quale) cuius conditionis. Quantum) quam magni negocij. Civilis) humanius. Si ordinatio) si pro ordinandis ciuitatibus euerantur, & liberandis subiungitur. Accedit) additur praedictis rationibus. Tibi certamen est tecum) enitendum est tibi ne diuersa prioribus facias. Onerat te quaesturae tuae fama) optima fama quam in Quaestura tua tibi comparasti, exigit ut te integre geras in hac potestate. Lego alibi ad Terentium Maximum scriptam a Domitiano epistolam, qua colligi potest Quaestorem Caesaris in Bithynia fuisse. Testimonium principis) Traiani qui multis testatus est te virum summum. Tribunatus &

seruitute mutet: Accedit quod tibi certamen est tecum, onerat te Quaesturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam reuexisti, onerat testimonium principis, onerat Tribunatus, Praetura, atque hac ipsa legatio quasi praemium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quam suburbanam: ne inter seruientes, quam liberos: ne sorte quam iudicio missus: ne rudis & incognitus, quam exploratus probatusque, humanior, melior, peritior fuisse videaris. Cum sit alio qui, ut saepe audisti, saepe legisti, multo deformius amittere, quam non adsequi laudem. Hec velim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non praecipientem, quando praecipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum excesserim, neque enim periculum est, ne sit nimium quod esse maximum debet. Vale.

ratus) examinatus, probatus. Amittere) iam partam. Deformius) turpius. Laudem) Seneca laudationem. Laus a laude differre putat, quod illa fiat voce, unde funebrem laudationem non laudem dicimus. hec vero non verba hominis, sed iudicia sequatur: ergo laus etiam taciti est bene sentiētis. Praecipiente) tanquam potiore te. In amore) in officio amoris dum te moneo. Modum) honestam formam. Ne sit nimium) ne te nimis admonuerim, maximo amoris calore ductus. Maximum) summum, perfectum: nam libera admonitio signum est maximae amicitiae.

C. PLINII CAECI LII SECUNDI EPISTOLAR. LIBER NONVS.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

AEPE te monui, ut libros, quos vel pro te, vel in Plantam: immo & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quammaximè emitteres: quod nunc praecipue morte ei⁹ audita, & horrore & moneo. Quauis enim legis multis, legendosque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantia & fama. Erit autem, si notum aequis iniquisque fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam: sed iam paratam editionem morte praeventam. Simul vitabis illud, οὐχ ὁσίον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ἐυχεται. Nam

in diffensionem tui. Defuncto demum inchoatos) post mortem Blaterae libros illos inceptos. Incolumi) viuite. Constantiae) fortitudinis. Legitur in quibusdam exemplaribus non constantiae fama, sed constantia & fama. Aequis) bonis & amicis. Praeventam) praoccupatam, interruptam. Morte) Blaterae. Mortuis illud) celebratum dictum, οὐχ ὁσίον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ἐυχεται. carmen est ex lib. xxij. Odysseae, ubi monet non conui Vlysses non gloriandum pro mortuis. sic ergo interpretabimur Impietas defunctis pro viris gloriari. Quidam codi ciani

Praetura) in quibus magistratibus te optime gessisti. Praemium) virtutis tuae. Suburbana) loca urbi propinquiora & humaniora: nam Achaia Romae quam Bithynia vicinior. Late tamen vocabulum suburbanum usurpauit, quamuis Cicero in Verrem de Sicilia scribens dicat, Quemadmodum propinquis vos vestris praedijs maxime delectamini, sic populo Romano iucunda est suburbanitas huiusce prouinciae. Magis probo ut legatur quo magis interdum est, ne in longinquam prouinciam, quam suburbanam. Seruientes) Bithynos parentes Romanis legibus & securibus. Liberos) Achaeos. Sorte) casu.

Rudis) inexpertus. Explo-

rum librum praeter styli similitudinem, & quod eadem quae in alijs multa Plinius refert, Si-

donius Apollinaris eidem in limite noni libri suarum epistolarum attribuit. Cum exigis, inquit,

ut epistolarum priore limite irru-

pro stylus noster inueteriora pro-

currat numeri supra dicti priui-

legio non contentus includi, ad-

dis & causas quibus hic liber no-

nus octo superiorum volumini-

bus accrescat: eo quod C. Secun-

dus cuius nos orbitas sequi hoc

opere pronuncias, paribus titulis

opus epistolare determinet. Ma-

ximum hac epistola monet, quod

iam subinde fecerat ut libros quos

in Blateram viuentem composu-

erat, demum eo defuncto publi-

cet, ne videatur post mortem in-

choasse, cum turpe sit pugnare

cum lauis. Blateram) Blatera

illo Mart. carmine notatur tanquam

impudicus. Omnia femineis qua-

re dilecta cathedris, & quae dein-

ceps sequuntur, multi non Blate-

ram sed Plantam legunt. Pro te)

ARGV.